

KOSMICKÉ
ROZHLEDY

Ročník 39
Číslo 3/2001

Vydává
Česká astronomická
společnost

Redakční kruh
Petr Bartoš
Štěpán Kovář

Adresa redakce
Sekretariát ČAS
Královská obora 233
170 21 Praha 7

e-mail: krtekpetr@quick.cz

Vychází čtvrtletně

Číslo 3/2001 vyšlo
8.8.2001

Uzávěrka čísla 4/2001
19.10.2001

© Česká astronomická
společnost, 2001

Obsah

Úvodník	2
<i>Štěpán Kovář</i>	
Založení Centrální pobočky ČAS	2
<i>Karel Halíř</i>	
Dostane se problém světelného znečištění do zákona? Každý může přispět, aby byla tma, jak má být !!	3
<i>Pavel Suchan</i>	
Zdeněk Kvíz osobností města Třebíče	4
<i>Jiří Grygar</i>	
Tři sta komet v jedné dráze není vtip od dědy Mráze ...	5
<i>Zdeněk Sekanina</i>	
RNDr. Zdeněk Sekanina, CSc.	6
<i>Jiří Grygar</i>	
Nušlova cena ČAS za rok 2000	6
<i>Jiří Grygar</i>	
Prof. RNDr. Miroslav J. Plavec, DrSc.	6
<i>Jiří Grygar</i>	
Tadeáš Hájek z Hájku jako botanik	7
<i>V. Větvička</i>	
Studium hvězd typu Be pomocí spektrografu Heros	11
<i>Stanislav Štefl</i>	
Oslavy 100. výročí narození A. Bečváře	13
<i>Štěpán Kovář</i>	
5. setkání členů skupiny MEDÚZA	15
<i>Petr Sobotka</i>	
Zprávy ze společnosti (zasedání VV)	16
<i>Štěpán Kovář</i>	

Přílohy

Granty, dotace, financování	příloha 1 – 12
<i>Petr Bartoš</i>	
Stanovy české astronomické společnosti ..	stanovy 1 – 4
<i>Změna schválená MV ČR</i>	

Úvodník

Štěpán Kovář, místopředseda ČAS

Vážení čtenáři,

přinášíme Vám zcela mimořádně další číslo vašich Kosmických rozhledů. Důvodem jsou především termíny pro odevzdávání žádostí o nejrůznější granty, jejichž uzávěrky jsou ve většině případů stanoveny na měsíce září a říjen. Přáli bychom si, abyste při získávání prostředků byli co nejuspěšnější, a proto jsme se rozhodli obětovat svůj volný letní čas pro sestavení tohoto čísla, aby se důležité informace o grantech včas dostaly do vašich rukou.

Dubnový sjezd ČAS doporučil nově zvolenému Výkonnému výboru, aby se snažil o získávání prostředků i z jiných zdrojů, než pouze od Rady vědeckých společností AV ČR. Je to velmi rozumné doporučení, ale jediné, co Výkonný výbor v těchto otázkách může učinit, je informovat členy, sekce a pobočky o možnostech a podmínkách získání grantů. Více, ač bychom rádi, učinit nemůžeme, jelikož žádost o grant na projekt musí vypracovat jeho řešitel. Jinak to ani není možné. Samozřejmě Vám rádi, pokud budeme schopni, pomůžeme, ale hlavní úkol spočívá na každém z nás jednotlivě. Pečlivě si prostudujte následující strany a věřte, že získat jednu jedinou korunu ze státních peněz (prostřednictvím vypisovaných grantů) rozhodně není snadné a vyžaduje to poctivé vyplňování mnohdy několikastránkových formulářů. Přeji Vám všem, abyste pro své nápady získali co nejvíce tak potřebných peněz.

Štěpán Kovář

Založení CENTRÁLNÍ POBOČKY ČAS

Složka je zakládána z rozhodnutí 15. sjezdu ČAS, který její zřízení uložil VV ČAS.

Návrh na založení složky a její fungování:

- Složka bude založena a řízena VV ČAS.
- Administrativní úkoly za složku bude provádět jmenovaný člen VV ČAS.
- VV ČAS (vždy po sjezdu – po svém zvolení) vybere ze svých řad člena VV ČAS pověřeného řízením centrální pobočky a dva jeho zástupce.
- Členové hlásící se k centrální pobočce přihlášením automaticky souhlasí s takto zvoleným a v trojročním cyklu obměňovaným vedením složky.
- Centrální pobočka nebude vyhlašovat žádné vlastní příspěvky na činnost a nebude také žádnou vlastní činnost organizovat ani vydávat vlastní materiály.
- Jediným záměrem založení centrální pobočky je umožnit členství v ČAS zájemcům, kteří si nevyberou z široké palety územně zřizovaných poboček a odborně zaměřených sekcí.
- Členství v centrální pobočce bude výhradně kmenové. Kmenové příspěvky budou členové centrální pobočky zasílat složenkou typu "C" na adresu člena VV ČAS pověřeného řízením složky případně po dohodě jiným vhodným způsobem.
- Centrální pobočka vznikne k 1. listopadu 2001 a členové jejím prostřednictvím budou mít možnost stát se členy ČAS od roku 2002.

Rokycany, 30. června 2001
Karel HALÍŘ

Dostane se problém světelného znečištění do zákona? Každý může přispět, aby byla tma, jak má být !!

Pavel Suchan

Česká astronomická společnost má již v problematice světelného znečištění něco za sebou. Téměř dva roky existuje Sekce pro temné nebe, která byla založena z popudu Dr. Jana Hollana z brněnské hvězdárny. Internetové stránky této sekce obsahují spoustu užitečných informací a osvětlujících (příznačný termín) textů pro odbornou i širokou veřejnost. V lednu t.r. proběhla na Akademii věd tisková konference České astronomické společnosti na téma "Budeme ještě vidat hvězdy na obloze?", která prvně poukázala na narůstající celosvětový problém. Nedávný sjezd naší Společnosti přijal rezoluci na téma světelného znečištění. Něco tedy bylo uděláno. Teď je ale ta pravá chvíle, abychom společnými silami udělali ještě mnohem víc.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky projednala v 1. čtení zákon o ochraně ovzduší, v němž však žádná zmínka o světelném znečištění není. Do výboru pro životní prostředí Poslanecké sněmovny přijde návrh zákona asi v polovině září a druhé i závěrečné třetí čtení ve sněmovně bude na pořadu na schůzi začínající 15. října 2001. Takže teď je čas na to, aby astronomové připravili návrh části zákona, která se bude věnovat světelnému znečištění a prosadili její začlenění do zákona.

Česká astronomická společnost se ujala koordinace této práce. Z pověření předsedy ČAS Dr. Petra Pravce oslovil Dr. Jiří Grygar ředitele Astronomického ústavu AV ČR Doc. Jana Palouše, ředitele Astronomického ústavu University Karlovy Dr. Petra Harmance, předsedu Národního astronomického komitétu Dr. Jana Vondráka a předsedkyni Sdružení hvězdáren a planetárií Dr. Evu Markovou dopisem, ve kterém tyto

instituce vyzval ke koordinovanému a jednotnému postupu ve věci návrhu zákona. To tedy zatím bylo uděláno. V době, kdy vzniká tento text (11.7.), je naše astronomická aktivita kolem návrhu zákona stará asi týden – od doby, kdy astronom a poslanec Dr. Stanislav Fischer upozornil na projednávání tohoto zákona. V době, kdy budete číst tyto řádky, bude pravděpodobně už velká část práce na návrhu zákona udělána. Klíčovou roli tu hraje odborný mluvčí Sekce pro temné nebe Dr. Jan Hollan, který má odborné znalosti i mnoho zkušeností z popularizace tohoto problému. Koordinací v ČAS byli pověřeni Pavel Suchan ze Štefánikovy hvězdárny (autor tohoto textu) a Dr. Jiří Grygar z Fyzikálního ústavu AV ČR.

Jakmile vznikne první verze návrhu zákona (odhadem 6.8.), bude podrobena připomínkovému řízení v astronomických institucích. V rámci České astronomické společnosti ji zašleme vedení složek, vystavíme na internetových stránkách www.astro.cz a budeme hledat další způsoby, jak Vám ji zpřístupnit. Ruku v ruce s tím půjde informační kampaň pro širokou veřejnost.

Čím může každý přispět

Už to vlastně bylo napsáno. Teď je ta chvíle (přibližně 2 měsíce), kdy musíme všichni napřít síly. Posílejte prosím Vaše návrhy, náměty a komentáře. Aktivně se prosím zajímejte o připravený návrh zákona, pečlivě si jej pročtete a pokud Vás napadne jakékoliv vylepšení, pošlete písemně, elektronicky nebo zatelefonujte Vaši připomínku. Každý ze členů ČAS by ve svém okolí měl informovat o tom, proč je dobré svítit dolů a proč je špatné svítit nahoru. Ještě do doby, než se bude zákon schvalovat, by se mělo podařit vydat leták České astronomické společnosti, který by srozumitelným způsobem informoval o

problému světelného znečištění i o tom, co je dobrá lampa a co špatná. Každý člen ČAS jej obdrží.

Je důležité, aby si poslanci nemysleli, že se jedná o požadavek malé skupiny astronomů, ale že jde o problém všech lidí. Temná noční obloha je součástí kulturního dědictví lidstva a jsme povinni ji zachovat i dalším generacím. Ale i v běžném každodenním životě nám přeci vadí, když nás špatné lampy oslňují, protože nesvítí tam kam mají, totiž dolů. A že to jsou peníze za elektřinu, které utratíme zbytečně, je zřejmé. Každý člověk to často zažívá, ale málokterý člověk si uvědomí, že se tomu lze bránit a že se to dá vyřešit ke spokojenosti opravdu všech. Proto je tak důležitá veřejná kampaň. Vedení ČAS udělá maximum, co bude v jeho silách. Prosím,

pusťte se do toho ale i Vy, členové naší Společnosti, a využijte každé příležitosti k propagaci! Informace najdete na www.astro.cz (tiskové prohlášení z tiskové konference a podstránka Sekce pro temné nebe) nebo v Kosmických rozhledech 1/2001, kde je tiskové prohlášení na toto téma otištěno. Také vedení vašich složek je a bude průběžně informováno.

Pro Vaše dotazy a připomínky použijte některé z následujících spojení:

Pavel Suchan - Štefánikova hvězdárna, Petřín 205, 118 46 Praha 1, tel. 02 – 57320540, suchan@observatory.cz.

RNDr. Jan Hollan, Hvězdárna a planetárium M. Koperníka, Kraví hora 2, 616 00 Brno, telefon 05 – 41321287, jhollan@amper.ped.muni.cz.

Zdeněk Kvíz osobností města Třebíče

Jiří Grygar

V letošním roce uplyne 900 let od založení kláštera na místě dnešní Třebíče. V rámci oslav tohoto výročí budou vyhlášeny a oceněny pamětní plaketou osobnosti města Třebíče. Mezi jmenovanými bude i třebíčský rodák, český astronom RNDr. Zdeněk Kvíz, CSc. (*1932 Třebíč – +1993 Sydney). Slavnostní předání ocenění se bude konat 1. září 2001 v 16:30 h v Kamenném sále třebíčské baziliky. Přesnější informace podá Rostislav Štok (stork@asu.cas.cz, 0606 721832).

Zdeněk Kvíz se narodil v Třebíči 4. března 1932 a zemřel v Sydney v Austrálii 21. srpna 1993. Po maturitě na gymnáziu v Třebíči odešel na přírodovědeckou fakultu MU v Brně studovat fyziku a astronomii, kde promoval r. 1957. Působil pak nejprve v Astronomickém ústavu ČSAV v Ondřejově v odd. vysoké atmosféry Země, kde též obhájil kandidátskou práci. Později učil fyziku na stavební fak. ČVUT v Praze a rovněž na

tehdejší pražské Univerzitě 17. listopadu. V r. 1969 dostal stipendium k dlouhodobému studijnímu pobytu na Australskou státní univerzitu v Sydney na pozvání prof. E. G. Bowena, s nímž již delší dobu spolupracoval na výzkumu vlivu meteorických rojů na dešťové srážky.

Po skončení stipendia se rozhodl i s rodinou k trvalému pobytu v zahraničí. Pracoval jako lektor fyziky na pobočce Univerzity v Sydney v Broken Hill a současně navázal spolupráci s řadou astronomických pracovišť, tj. s australskou Národní observatoří v Siding Spring, s Evropskou jižní observatoří ESO v La Silla v Chile a s Hvězdárnou v Ženevě. Po převratu r. 1989 začal opět pravidelně navštěvovat Československo, kde měl řadu kolegů a přátel. V r. 1991 však vážně onemocněl a zemřel v Austrálii ve věku 61 let. Zde také žijí jeho synové Ladislav a Miloš.

RNDr. Zdeněk Kvíz, CSc. se věnoval výzkumu meteorických rojů a dále

proměnných hvězd stejně jako popularizaci astronomie na přednáškách, v člancích i v knize "Jak astronomové zkoumají vesmír" (1958). Patřil k prvním členům redakční rady členského věstníku České astronomické společnosti "Kosmické rozhledy" (1963-1969) a zasloužil se o založení tradice meteorických expedicí (od r. 1955). Je po něm pojmenována planetka č. 8137.

K uctění jeho památky zřídila Česká astronomická společnost Cenu Zdeňka Kvíze, jež se od r. 1996 uděluje každý sudý rok mladému astronomovi,

jež vynikl v některém z oborů, jež dr. Kvíz sám pěstoval.

Správce ceny je ředitelka hvězdárny v Úpici RNDr. Eva Marková, CSc., která předsedá nominačnímu výboru, jehož členy jsou podle statutu předseda sekce proměnných hvězd a předseda Společnosti pro meziplanetární hmotu. Dosavadními laureáty ceny se stali postupně Kamil Hornoch (1996), Jiří Dušek (1998) a Lenka Šarounová (2000).

Dr. Marková již v současné době přijímá nominace pro udělení Kvízovy ceny v r. 2002.

Tři sta komet v jedné dráze není vtip od dědy Mráze

Dne 24. července pronesl Dr. Sekanina zajímavou přednášku v pražském planetáriu na téma Kreutzovy rodiny komet. Když byl Dr. Sekanina J. Grygarem požádán o abstrakt své přednášky, abychom Vám jej mohli předložit, vrátil se e-mail ze Spojených Států během dvou hodin a dokonce i s abstraktem. Ten Vám

nyní přinášíme a zároveň děkujeme Dr. Sekaninovi za nebývale rychlou odpověď.

Při příležitosti této přednášky obdržel Dr. Sekanina diplom čestného člena České astronomické společnosti za své zásluhy o rozvoj kometární astronomie a podporu činnosti ČAS.

Abstrakt

RNDr. Zdeněk Sekanina, CSc.

Přednáška se týká nového pohledu na Kreutzovu rodinu komet, které se pohybují po extrémně protáhlých drahách a v přísluní pronikají hluboko do sluneční korony, téměř k povrchu fotosféry. Zejména díky sondě SOHO je dnes známo přes 300 komet tohoto systému, i když první nepochybný člen pochází již z roku 1843. Poměr jasnosti mezi nejjasnějším a nejslabším pozorovaným členem je 20 magnitud, tedy 100 milionů k jedné.

Jasně komety tohoto druhu mají tendenci se v bezprostřední blízkosti Slunce štěpit, což dokazuje, že jde vesměs o úlomky původně jediného tělesa. Všechny menší úlomky byly objeveny při přibližování ke Slunci a žádný z nich průchod přísluním nepřežil. Z toho vyplývá, že během jednoho oběhu kolem Slunce jejich podstatně větší rodičovská

tělesa (jež přežila předcházející průchod přísluním) musela podléhat řetězovému drobení podél celé dráhy, včetně odsuní, ve vzdálenosti 125-200 AU od Slunce. Tomu také nasvědčuje vysoká četnost "dvojčat" a větších shluků úlomků, jež se vracejí ke Slunci téměř současně po drahách značně podobných, ale ne zcela totožných. Tyto úlomky svědčí o druhotném, neslapovém dělení, k němuž dochází nejspíše v důsledku jejich rychlé rotace. Pozoruhodná je výrazná podobnost s chováním komety Shoemaker-Levy 9, jež před tím, než se srazila s Jupiterem v r. 1994, se začala postupně rozpadat (v procesu, který trval řadu měsíců) po těsném setkání s planetou v r. 1992. Modelování historie pozorovaných malých úlomků komet Kreutzovy rodiny (jež jsou pravděpodobně menší než 10 metrů v

průměru) ukazuje na složitou hierarchii drobení a statistika jejich výskytů umožňuje odhadovat, že jejich celkový počet zřejmě podstatně přesahuje 100

tisíc. Přesto celková hmotnost v nich koncentrovaná představuje jen nepatrný zlomek úhrnné hmotnosti, uložené v Kreutzově systému.

RNDr. Zdeněk Sekanina, CSc.

Jet Propulsion Laboratory

Jiří Grygar

Dr. Zdeněk Sekanina se narodil r. 1936 v Mladé Boleslavi, vystudoval astronomii na UK v Praze a pracoval pak nejprve na Štefánikově hvězdárně v Praze, dále pak na MFF UK a posléze na zahraničních ústavech v Liege v Belgii, Harvardově universitě v Cambridži [USA] a nyní v Jet Propulsion Laboratory, Pasadena. Patří k nejvýznamnějším světovým odborníkům ve výzkumu drobných těles sluneční soustavy a především komet. Podílel se na mezinárodních kampaních sledování

komet Halley a Shoemaker-Levy 9, jakož i na projektu kosmické sondy Stardust. V poslední době vzbudily velkou pozornost jeho objevné studie Kreutzovy rodiny komet, založené na pozorováních ze sluneční sondy SOHO. Dr. Sekanina je zahraničním čestným členem Učené společnosti ČR a je po něm pojmenovaná planetka č. 1913. Česká televize natočila o jeho životě a díle pořad v rámci seriálu GENUS.

Nušlova cena České astronomické společnosti za rok 2000

Jiří Grygar

Česká astronomická společnost udělila Nušlovu cenu za rok 2000 prof. RNDr. Miroslavu J. Plavcovi, DrSc. Byla mu předána 7. srpna na Štefánikově hvězdárně v Praze na Petříně, kde se uskutečnilo setkání s prof. Plavcem a jeho ženou Ing. Zdeňkou Plavcovou, CSc., která patří k zakladatelům radiolokace meteorů na observatoři v Ondřejově a po níž byla pojmenována planetka č. 18676.

Nušlova cena ČAS je nejvyšší ocenění, které uděluje ČAS badatelům, kteří se svým celoživotním dílem obzvláště zasloužili o rozvoj astronomie. Je pojmenována po dlouholetém předsedovi ČAS prof. Františku Nušlovi (1867-1951) a ČAS obnovila její udělování po padesátileté přestávce v r. 1999.

Prof. RNDr. Miroslav J. Plavec, DrSc.

University of California at Los Angeles

Jiří Grygar

Prof. Plavec se narodil r. 1925 v Sedlčanech, vystudoval astronomii na UK v Praze a věnoval se postupně studiu meteorických rojů a těsných dvojhvězd, zprvu v Astronomickém ústavu ČSAV v Ondřejově a posléze pak na zahraničních ústavech v Kanadě a USA. Patří k zakladatelům moderního astrofyzikálního

studia interagujících dvojhvězd, k vynikajícím vysokoškolským pedagogům a znamenitým popularizátorům astronomie (články v časopise Vesmír, příspěvky v rozhlasovém týdeníku Meteor, kniha Člověk a hvězdy atd.). Je zahraničním čestným členem Učené společnosti ČR. Je po něm pojmenována planetka č. 6076.

Tadeáš Hájek z Hájku jako botanik

V.Větvička

"Když se vařeným kosatcem zadek paří/ a na to ostrým šatem potírá/ otvírají se Zlaté žíly/ z kterýž Melancholická krew obyčejně vytéká..."

Nevím už, kolik mi to bylo let - jistě by se to dalo spočítat - ale byl jsem klouček školou povinný, když jsem se nachomýtl ke svému bratranci Zdeňkovi, tehdy studujícímu farmacii. Měl doma půjčenou nádhernou a už na první pohled starou knihu, zvláštním písmem tištěnou: *"Herbář jinak Bylinář velmi užitečný a figurami pieknými zřetedlnými, podle prawého a jak živého srostu Bylin ozdobený y také mnohým skušeným lekarstwym etc. Od doktora Petra Ondřeje Mattiola Senenského neyprv v latinské Rzeczí sepsany a již na czeskou rzecz od doktora Thaddeasse Hajka z Hajku przeložený. U Melantricha v Praze 1562."*

Byla o kytkách, tedy o rostlinách. A jak jsme si ji tak prohlíželi, padl mi do oka jeden odstavec o jediné větě. Ten o tom zadku, vařeným kosatcem pařeným. Musel to být pro mne úžasný zážitek, protože tuhle větu si pamatuji dodnes a vybaví se mi kdykoliv vezmu do ruky jakýkoliv bylinář, jakoukoliv knížku o léčivých rostlinách, ba i tehdy, vejdu-li v naší botanické zahradě do oddělení léčivých rostlin. V Průhonicích se mnou po dlouhá léta působil dr. Milan Blažek, přední světový znalec rodu Iris, tedy kosatců. Kdykoliv i jeho uvidím, první asociací je ona věta "když se vařeným kosatcem zadek paří...." Už to tak vypadá, že až budu tento svět opouštět, že nějak podobně asi budou znít má poslední slova...

Tato má autentická a stále živá vzpomínka není ničím jiným než mým prvním setkáním s Tadeášem Hájkem z Hájku. Ta prastará kniha nebylo nic jiného než Hájkův Mattioli z roku 1562.

Petr Ondřej Mattioli (zůstaňme u české verze jeho jména) pocházel ze Sieny. Žil v letech 1501-1577 a po 32 let byl Hájkovým současníkem. Nadto měl dobrý vztah k Čechám a Praze, neboť od roku 1554 sloužil jako osobní lékař Ferdinanda Tyrolského a posléze císaře Maxmiliána II. Větší zásluhou Mattioliho než péče o VIP své doby bylo sestavení lékařské příručky, soupisu tehdy známých léčivých rostlin (a živočichů či jejich částí), a způsobu jejich užití v lékařské praxi. Takovýmto příručkám (vzhledem k jejich rozměrům grosfolia lze stěžít hovořit o příručce) se obvykle říkávalo herbář. Mattioli svůj Herbář sestavil a poprvé vydal 10 let před svým příchodem do Prahy, tedy v roce 1544 v Benátkách a pak v krátkých intervalech jej vydával dále latinsky a italsky. O tom, že to bylo dílo více než úspěšné, svědčí záznam o počtu latinských a vlašských, tedy italských exemplářů: 32 000. (Nepřeslechli jste se, ale pomněte, že právě probíhala první polovina 16. století a konjunktura botaniky měla nastat až za dalších 200 let, po vydání Linnéova Species plantarum v roce 1753.) Mattioli byl ovšem nejen zdatný lékař a bylinář, ale i obchodník. A tak se na území Svaté říše římské objevuje jeden z prvních kopyrajtů: ještě než dal souhlas s vydáním českého překladu (a o tom bude za chvíli rozsáhlejší řeč) vymohl si Mattioli na císaři Ferdinandu I. zvláštní privilegium impressorium, jež mu bylo uděleno císařským majestátem na hradě Pražském v úterý po Hromnicích LP 1562, totiž "...aby nikdo v Říši svaté a v jiných královstvích a zemích dědičných, zvláště v království českém po *dvacet let* herbář tento, těmi nebo jinými literami aneb jakýmkoli jiným k tomu podobenstvím na žádném místě znovu k vytištění a imprimování nedával a žádný v tom ve všem čase takových herbářů českých po jmenovaných královstvích a zemích

nevozil (sic!), neprodával mezi lidmi zjevně aneb tajně neroznášel, a nad to aby ani těch v Herbáři českém při vysvětlení a vypsání bylin položených figur kaziti, změnit aneb k nim podobných formovati žádný ovšem aby nesměl - a to pod pokutou 10 hřiven zlata a propadnutí všech exemplářů." Podobný kopyrajt si Mattioli zajistil pro překlady polské a litevské. Našel jsem ovšem zmínku o tom, že tento kopyrajt se nevztahoval na Hájkův český překlad Mattioliho herbáře.

(ad marginam: I Hájek si na Ferdinandovi vymohl privilegium impressorum, ale týkalo se jeho spisů lékařských, filosofických, kalendářů a pranostik. Tento kopyrajt mu byl přičten zvláštním listem Ferdinanda I. 2. září 1561 ve Vídni.)

Poptávka po jazykově dostupné lékařské příručce, tedy Herbáři, byla v polovině 16. století v Českých zemích vysoká. Jediný česky psaný spis tohoto charakteru (nikoliv však rozměru) byl už dávno rozebraný: byla to Knieha lekarska, kteráž slowe herbář aneb zelinář... Jana Černého, vydaná (česky) v roce 1517 v Norimberku.

Černého herbář byl více než překonán prvním českým překladem Mattioliho Herbáře. Práce na něm byla svěřena Tadeáši Hájkovi z Hájku.

Jak se dostal snad více astronom a matematik než lékař k překládání tak rozlehlého kompendia mi není známo, ale pravděpodobně to souviselo jednak z jeho vědeckým věhlasem (přes "mládí" 37 let v době vydání díla), jistě s jeho lékařskou praxí, ale sotva se společenskými styky u dvora: lékařskou praxí se živil od roku 1557 a později ji vykonával (v letech 1566-70) u armády a teprve za zásluhy při válkách s Turky byl jmenován protomedikem království a posléze, jistě po smrti Mattioliově, převzal funkční místo osobního lékaře panovníkova (Maxmiliánova i Rudolfova).

Protože se také zabývám velmi podobnou činností, totiž překládáním

zahraničních botanických i bylinářských příruček do češtiny, velmi by mě zajímalo, jak dlouho a od kdy se Hájek překládáním tak rozsáhlého Mattioliho Herbáře zabýval.

Pravda je, že přeložení Mattioliho Herbáře do češtiny bylo něco jako státní zakázka nebo grant (v současném pojetí). Udává se, že na český překlad Herbáře uvolnil český sněm v roce 1558 250 kop grošů a v roce 1561 300 kop. Ale ani to patrně nestačilo, takže se ještě česká šlechta, město Praha a snad i panovník podíleli finančním přispěním. Ze známějších to byl Vilém z Rožmberka, Jan mladší i starší z Lobkovic, Jan z Waldsteinu, Jáchym z Hradce, Adam z Švamberka - vesměs vyšší státní funkcionáři své doby a dále Hynek Berka z Dubé, Jáchym Šlik, Jaroslav Smiřický ze Smiřic a mnoho dalších mecenášů vědy či - chcete-li - sponsorů.

Tohoto díla se Hájek z Hájku ujal s nevšední péčí a invencí; přál bych takovou i dnešním uvaděčům zahraniční, leckdy chybující odborné literatury k nám. Hájkův překlad je především tvůrčí a tedy nutně volný. Důraz zcela pochopitelně kladl na rostliny střeoevropské, a to na úkor v předloze uvedených exotických, a tedy u nás tehdy hůře dostupných rostlin. Je tedy Hájkova verze proti předloze ve výčtu rostlin stručnější, ale nikoliv v obsahu. Ten Hájek naopak rozšířil nejen o vlastní poznání a pozorování, ale i o obecné znalosti o léčivých rostlinách a o jejich využití v lékařské praxi.

Velkým přínosem je Hájkův komentář k výskytu některých rostlin u nás. Svým způsobem jsou to vůbec první zmínky v češtině o pěstování cizokrajných rostlin. Například v odstavci, věnovaném jasmínu (*Jasminum officinalis*), stojí: Jasmín jest bylina z Perské země ne velmi dáwno do Wlach přinešená/ a již také y zde w Praze v zahradě Jeho milosti Císařské rozplozená...(a o kousek dál) Jasmín rád roste v místech horkých a obyčejně pro rozkoš se sadí w zahradách: Jakož y zde w Praze spatřiti se může w

Císařské zahradě ze Wlach přinesený a vsazený.." To je vůbec první zmínka o pěstování jasmínu lékařského na našem území. Až dosud se mělo za to, že jasmín byl do Evropy přivezen 1548 a první zmínka z Čech pochází z roku 1865 z Hluboké (pokud se vůbec týká tohoto jasmínu).

Studium Hájkova překladu může objasnit i některé spory o introdukci cizích rostlin k nám: až dosud se zcela povrchně tvrdilo, že o jírovci maďalu, populárním koňském kaštanu, se střední Evropa dozvěděla až v roce 1576. Mělo se tak stát péčí císařského vyslance u tureckého dvora Augeria Busbequa a za první místo takové introdukce se považuje tu Vídeň, tu dokonce Praha a její Královská zahrada u Belvederu. Stačí však vzít do ruky Hájkův komentovaný překlad Mattioloa Herbáře z roku 1562 a rázem se datum introdukce výrazně posouvá: "Jest y jiné přespolní pokolení kaštanův, kteréž jsem tuto pro krásu a spanilost jeho namalovati dal. Takowau ratolest y s owtcem z Konstantynopole odeslal mi wzácný muž Augerius Busbequius, jeho milosti Císařské v Turcích legát..."

V Hájkově překladu se - také zdá se že poprvé v češtině - objevuje řada morfologických termínů, jeho popisy rostlin jsou dobré až vyčerpávající. Zůstaňme u kaštanu, v tomto případě podle současného úzu u kaštanovníku: "Kaštan jest strom mnohým známý: ač ho w Čechách není tak mnoho jako ve Wlaších a jiných některých krajinách. Roste vysoce a ratolestmi svými široce se rozkládá: kůra jest barvy syvé. Listí nese jako wlašský ořech, než širší, vůkol zstřihané (zubaté, pilovité), žilovatější a svraskawější. Kwete v létě, kwětem obdlaužným (=jehnědy), huňatým, jako řasa, barvy bledé a woní jako wosk. Nese owotce sjedné strany hladké a pleskaté, s druhé strany vypuklejší a okrauhlejší. Leží w trojí šupině aneb kůře opatřené: první jest tenká, počervenalá, chuti náramně trpké a hořké: Druhá tuhá a barvy hřebíčkové: Třetí a zewnitřní (=vnější)

zcela ostrá, pichlavá, jako Ježková kůže (čti osemení, oplodí a trnitá číška). Na podzim pak rozsedají se na různu ty ježkové hlávky a kaštani zralí a hnědí wen vypadají. Mohau se y bidlem dolů klátiti, napodobně jako wlašské ořechy. Kdož chceš zprůbowati, jsauli dobří kaštani, wvrz je do wody, kteříž jsau dobří a čerstwí, padají ke dnu, ale zleželí a zlí powrchu spleyvají....Kaštan raději roste na horách a w místech tmavých a stinných nežli na Lukách a na Slůni."

Takovým zpracováním Mattioloa Herbáře položil Hájek pevné základy k české mluvě botanické - a jak napsal Antonín Rybička v roce na přelomu 80. a 90. let 19. století "...již tím získal sobě zásluh trvalých o vědu tuto...!"

Já osobně (a jistě i proto, že se tímtež oborem zabývám) vidím největší Hájkův přínos v českém botanickém názvosloví. Tvrdí se dokonce, že až do Hájka u nás nebylo spisu, který by obsahoval správné české názvy rostlin. Jak to Hájek dělal a z čeho čerpal, je pro mne záhadou. (Dejme tomu, že měl na překlad a úpravu Herbáře zhruba 3 roky, tj. od vypsání grantu v roce 1558 do jeho dofinancování roku 1561. Pak je třeba nechat čas na technickou stránku tisku: dílo vyšlo roku 1562).

Někteří badatelé se přiklánějí k názoru, že byl Hájek donucen sbírat názvy rostlin mezi prostým lidem ("u bab kořenných", říká Rybička) a některé, že patrně sám vytvořil. V předmluvě, kterou je samu o sobě třeba považovat za odborné dílo, píše Hájek: "...však což jest v skutku a v pravdě, to pověděti mohu, že jsem práci nemalou i bedlivoast o to měl, abych jakž nejvlastněji býti mohlo, jazykem naším českým jej vyložil a vypsál, což přineslo mi dosti těžkosti a nesnáze, maje slova a termíny lékařské, v českém jazyku prvé neobyčejné: nebo nic takového prvé v jazyku českém, ježto by poněkud ta slova obyčejnější a známější byla, vydáno nebylo, krom herbáře starého českého (= Černého). Protož mnohá slova v tomto herbáři budou se

zdáti trochu odporná, drsnatá a snad někomu i nesrozumitelná. Když ale vejdou vůbyčej a v častější užívání, též potom známá a obyčejná budou jako i jiná“.

Tak se i stalo.

Na pozvánkách na dnešní naše setkání, věnované Nemikovi (latinizovaná podoba Hájkova jména byla Nemicus, od nemus=háj) stojí v mém případě, že mám pojednat o Hájovi - botanikovi.

Hájek dle mého soudu nebyl botanik. Do této chvíle jsem nenašel žádný bibliografický údaj o jakémkoliv jeho vlastním botanickém díle. Byl však svědomitým úpravcem díla Mattioliho a toto dílo pozvedl na vyšší úroveň, než jakou byla předloha. Týká se to nejen zmíněné pečlivosti a tvůrčího přístupu k překladu a k českému názvosloví, ale i výběru obrázků, které jsou považovány mnoha mými kolegy za zdařilejší než ta vyobrazení, která doprovázejí mladší český překlad Mattioliho z roku 1596, pořízený péčí Hubera z Rysenbachu a Daniela Adama z Veleslavína. V mnohém jsou to první neobyčejně věrná vyobrazení rostlin v česky tištěné knize. Vzhledem k odlišnosti rytin a kreseb bylo asi autorů oněch vyobrazení více. Hájek byl tedy nejen osvíceným překladatelem, ale i výborným redaktorem a editorem díla. Řečeno dnešním jazykem, dovedl se svým týmem grant až k realizačnímu výstupu.

Přesto nemusí být Hájkův redakční a téměř spoluautorský podíl na vydání Mattioliho Herbáře považován za jediné dílo botanické. V širokém slova smyslu, tj. až v dosahu aplikované botaniky je za jiné třeba považovat latinsky psaný spisek "De cerevisia..." vydaný v roce 1585 ve Frankfurtu, připsaný Hájkovu mecenáši Vilému z Rožmberka. Opět jde o dílo "na objednávku", tentokrát Julia Alexandrina, císařského lékaře, který se obrátil na Hájka s žádostí o informaci ve věci vaření piva. A Hájek, který patrně neměl vlastních zkušeností, se opět dal do

redakční a průzkumové práce. Obeslal či obešel známé sládky a sladovníky a excerpoval co se dalo. Vznikl spis o 16 kapitolách, ve kterém se Hájek věnuje přípravě a vlastnostem piva, jeho historii od antiky po tehdejší současnost. Shrnuje vše o sladu a jeho přípravě, o chmelu a jeho úloze při výrobě piva i o celé metodice vaření, dopravě a skladování. A tak jako v případě Herbáře i zde kladl velký důraz na názvosloví - třebaže v tomto případě jen latinské. Málokdo ví, že za Hájkových časů se u nás vařilo trojí pivo: bílé (pšeničné), tmavé (ječné) a smíšené. Na severní Moravě (na Opavsku) se výhradně v březnu vařilo z ječmene silné pivo březnové (*cerevisia martiana*). Podobná silná piva se vařila i v Jihlavě. Nejslavnějším pivem Hájkovy doby ale bylo pivo žatecké, zvané samec, masculus. Na druhém místě bylo pivo rakovnické, po něm slánské a jako čtvrté bylo pivo rokycanské. Mně, jako úda University Karlovy, zaujalo, že mezi nejoblíbenějšími pivy Hájkovy doby bylo ječmenné pivo vařené v universitním akademickém pivovaru, zvané Conventus. (Pokusím se navrhnout panu kvestorovi jeho revitalisaci.)

Hájek ovšem nezůstal jen u piv českých, ale přibližuje i piva anglická a různé "botanické", rozuměj rostlinné přísady do piv: hřebíček, puškovec a zázvor - a zmiňuje i tzv. pivo zadní neboli patoky.

Jistě mi na závěr dovolíte i několik výletů mimo botaniku:

1. Ve čtvrtek, 14.září, to bylo právě 446 let od chvíle, kdy bylo Tadeáši Hájkovi majestátem císaře Ferdinanda I. daného v Poděbradech propůjčeno znamení vladectví a list erbovní pro znamenité zásluhy, jichž jako lékař a hvězdář nabyt - a pochopitelně i znamení erbovní a právo psát se (i s dědici) z Hájku.

2. Dcera Hájkova Zuzana, z třetího manželství se Zuzanou z Merklína, provdaná Strosbergrová byla tetou

známého malíře Karla Škréty, který po ní dědil.

3. Hájek měl velké problémy se svými chlebováři. Měsíční plat 30 zlatých mu nebyl císačem vyplácen dokonce po několik let, až musel psát pokorné suppliky s žádostí o nápravu. Výše pohledávky dosáhla brzy 1400 zlatých, ale až Rudolf II. dal příkaz české komoře, aby Hájkovi vyplatila 1000 tolarů - bez toho, že by bylo doloženo, že se tak skutečně stalo.

4. Hájek měl řadu sporů i se svými odbornými odpůrci, zejména pokud se týká kalendářů a astronomie. Proti svým odpůrcům se ohrazoval, ale jejich slovník byl mimořádný: "Raymond ve svém spise, kterýž přeplněn jest nejhnusnějšími

potupami a nestoudnými výsměchy, jichž zde pomíjím loučí se se mnou takto: smilnost a obžerství ...stálými budiž průvodčími tvými i zachovejtež tebe dobře mastného, tučného, lživého a líného spáče, vítaného cukrářům, záplatářům, řezníkům, sviňářům, oslařům, kuchařům, ovčákům a jiným toho druhu lidem nenáviděného, vznešeným, ušlechtilým, učeným mužům...kteříž by tě jako nejnečistšího zevlouna stálo a spravedlivou nenávistí pronásledovali..."

Nekráčel tedy ani tento světlý zjev naší vědy i historie jen růžovou zahradou, zdánlivě se těše přízni 3 císařů. Jeho odkaz je ale hmatatelný dodnes.

16.9.2000, Žďár n.Sázavou

Studium hvězd typu Be pomocí spektrografu Heros

Stanislav Štefl, Astronomický ústav AV ČR, 251 65 Ondřejov
(Rozšířený abstrakt)

Hvězdou typu Be rozumíme hvězdu spektrálního typu B, která není veleobrem a v jejímž spektru je nebo byla alespoň jedna čára Balmerovy série vodíku v emisi. Hvězdy Be se vyznačují emisními čarami vodíku, jednou ionizovaných kovů a neutrálního helia v optickém spektru, vysokou rotační rychlostí ve srovnání s normálními hvězdami hlavní posloupnosti a značnou proměnností většiny pozorovacích parametrů na různých časových škálách. Víme, že emisní spektrální čáry vznikají v cirkumstelárním disku kolem centrální hvězdy, avšak fyzikální mechanismus zodpovědný za vznik těchto disků zůstává stále nejistý.

Mezi nové pozorovací metody, přispívající k současnému pokroku v poznání hvězd Be, patří echelle spektrografy. Z nich lze jmenovat např. Heros, Feros u 1.5m ESO dalekohledu na observatoři ESO, La Silla nebo Giraffe na Jižní africké astronomické observatoři. Echelle spektrografy umožňují získávat spektra s vysokým rozlišením přes celý optický obor, paralelní analýzu mnoha

spektrálních čar vznikajících v různých hloubkách rozsáhlé atmosféry, a tím i nalézt relace mezi fotosférickými a cirkumstelárními jevy.

Pozorování hvězd Be pomocí spektrografu Heros (Heidelberg Extended Range Optical Spectrograph), která shromáždila německo-česká skupina astronomů od roku 1992, tvoří patrně nejrozsáhlejší a nejsystematičtější archiv spekter hvězd Be pro studium jejich rychlé spektroskopické proměnnosti. Spektrální rozlišení je 20 000 pro celý rozsah 3450 – 8620 Å, pokrytý dvěma kanály. Více než 2000 spekter hvězd Be bylo získáno především 0.5 a 1.5m dalekohledy observatoře La Silla. Protože Heros je mobilní přístroj, byla menší část dat získána i 2.2 a 1.2m dalekohledy observatoře Calar Alto, 0.7m Waltzovým dalekohledem v Heidelbergu, nebo 2m dalekohledem v Tautenburgu. Důležitou předností archívu jsou dlouhé pozorovací řady. Vybrané objekty byly monitorovány po několik sezón, v každé 1 až 3.5 měsíce. Proto lze dosáhnout vysoké frekvenční rozlišení

v analýzách studovaných periodických jevů. V současné době je Heros připojen k 2m dalekohledu observatoře Ondřejov na základě dlouhodobé dohody. Archiv spekter byl v posledních dvou letech rozšířen i o data ze spektrografu Feros, jejichž spektrální rozlišení je 48 000.

Nejdůležitější výsledky:

A) Rychlé změny profilů spektrálních čar

1. *Multiperiodicita*. Patrně nejsilnější důkaz vícenásobných periodických změn hvězdy Be byl publikován pro hvězdu μ Cen (Rivinius et al. 1998, *Astron. Astrophys.* 336, 177). 6 period v módech (radiální rychlost minima absorpce) fotosférických čar, především Si III a He I je rozloženo ve dvou skupinách kolem 0.5 dne (4 periody) a 0.28 dne. Rozdíly mezi periodami v každé skupině - řádově 0.01 dne - odpovídají těm, které můžeme očekávat pro neradiální oscilace se stejnými sférickými indexy l a m a různými hodnotami indexu n . Dvě periody ve změnách profilů spektrálních čar byly nalezeny i pro hvězdu 28 Cyg.

2. *Modelování rychlých změn profilů spektrálních čar* bylo provedeno pomocí programů R. Townsenda BRUCE a KYLIE pro hvězdy μ Cen (Rivinius et al. 2001, *Astron. Astrophys.*, zasláno do tisku) a 28 Cma (Maintz et al. 2000, *IAU kol. č.* 175, 244). Na základě modelování reziduí byly odvozeny parametry pulsací a hvězdy. Metoda přináší nejen dobrou shodu mezi pozorovanými a vypočtenými změnami profilů, ale i vysvětlení pekuliárních a periodicky se opakujících efektů jako např. tzv. spiky, úzké absorpční komponenty objevující se v určitých fázích. Pro obě dvě hvězdy byl dosažen nejlepší souhlas pro retrográdní pulsace s indexy $l = m = 2$.

B) Podstata výbuchu hvězd Be

3. *Obecné fáze emisního výbuchu hvězdy Be* byly odvozeny na základě analýzy 11 výbuchů hvězdy μ Cen, avšak

je možné je identifikovat i pro hvězdy ϵ Cen, 28 CMa, 28 Cyg a jiné. Byly popsány čtyři fáze: klidná fáze, přípravná (precursor) fáze, výbuch a relaxace (Rivinius et al. 1998, *Astron. Astrophys.* 333, 125).

4. *Mechanismus výbuchu hvězdy Be*.

Pro hvězdu μ Cen byla nalezena korelace mezi okamžiky výbuchů a maximální amplitudou (tzv. beating) interferujících pulsací ve skupině kolem 0.5 dne. Byl vypracován empirický model, který umožňuje (poprvé v historii studia hvězd Be) předpovídat či zpětně rekonstruovat časy výbuchů hvězdy (Rivinius et al. 1998, ESO workshop "Cyclic Variability in Stellar Winds", eds. L. Kaper, A.F. Fullerton, 207).

C) Struktura emisních disků hvězd Be

5. *Přechodné (transient) periody*. Tyto periodické změny se objevují přechodně a současně s fotosférickými periodickými změnami a liší se od nich obvykle asi o 10 %. Objevují se po výbuchu a jsou přítomné po několik dnů (μ Cen) až několik měsíců (28 CMa). Můžeme je detekovat ve změnách profilů některých absorpčních čar (především v křídlech), módech H I absorpčních čar, poměru V/R (poměr intenzity fialové a červené komponenty emisní čáry) a módech emisních čar. Nejsou vůbec nebo jen slabě detekovatelné ve fotosférických čarách, avšak jsou dostatečně silné v čarách, které vznikají alespoň částečně nad fotosférou.

U těžké hvězdy se mohou znovu objevit v následujícím výbuchu s periodou, která se liší do 10 % od předchozí přechodné periody (Štefl et al. 1998, v "A Half Century of Stellar Pulsation Interpretations: A Tribute to Arthur N. Cox", eds. P.A. Bradley, J.A. Guzik, *Astronomical Society of the Pacific Series* 135, 348). Existence přechodných period má závažné důsledky pro periodové analýzy hvězd Be, zvláště omezuje možnosti kombinovat data pro odlišné spektrální čáry (Štefl et al. 2000, *IAU kol.* 175, 240).

6. *Tzv. centrální kvazi-emisní bampy (CQE)* byly pozorovány jako slabé emisní komponenty v některých spektrálních čarách šesti hvězd Be. Předchozí modely předpokládaly jejich fotosférický původ, avšak vedly k podstatným rozporům s pozorováním. Z pozorování spektrografem Heros byly odvozeny podmínky, za kterých se tyto jevy objevují, a bylo navrženo, že vznikají v cirkumstelárních discích hvězd Be. Pozorování dobře souhlasí s předpovědí Hanuschika (1995, *Astron. Astrophys.* 295, 423), založené na výpočtu izochar radiálních rychlostí v projekci na disk hvězdy. CQE umožňují kvantitativní tomografii dynamiky a struktury disku. Souhlas pozorování s modelem Hanuschika podporuje předpoklad o Keplerovské rotaci disku (Rivinius, Štefl, Baade, 1999, *Astron. Astrophys.* 348, 831).

7. *Struktura emisních disků ψ Per a 59 Cyg.* K jedné ze záhad dvojhvězdy ψ Per patřil původ emisních a silně proměnných komponent čáry He I 6678 Å. Předchozí modely předpokládaly, že vzniká složením příspěvků z disků kolem primární a sekundární složky, či pouze v disku kolem sekundární složky. Pozorování spektrografem Heros umožnila nalézt obdobné emisní komponenty v dalších čarách He I a pomocí spekter z 2m dalekohledu Ondřejovské observatoře byly detailně popsány a analyzovány jejich orbitální

změny. Vlastnosti emisních komponent vedou k závěru, že jsou formovány v sektoru cirkumstelárního disku kolem primární hvězdy Be, která je excitována velmi horkou sekundární hvězdou typu sdO. Tou je heliové jádro s teplotou 53 000 K, obnažené předchozím intenzivním přenosem hmoty ve dvojhvězdě (Štefl, Hummel, Rivinius, 2000, *Astron. Astrophys.* 358, 208). V další práci (Hummel a Štefl, 2001, *Astron. Astrophys.*, přijato do tisku) byly vypočteny emisní profily čar He I a Fe II vznikající v cirkumstelárním disku hvězdy Be. Pro He I 6678 a 5876 Å byly pozorované a vypočtené profily matematickými metodami porovnány současně ve dvaceti fázových binech a z modelu byly určeny geometrické parametry sektoru disku, kde emisní komponenty vznikají. Dobrý souhlas modelu a pozorování byl dosažen nejen pro změny profilů emisních komponent, ale i pro fázové změny jejich intenzit a radiálních rychlostí. Pozorování hvězdy 59 Cyg spektrografem Heros ukázala, že tato známá hvězda Be na severní obloze je dvojhvězdný systém stejného typu jako ψ Per (Rivinius a Štefl, 2000, IAU kol. č. 175, 581). ψ Per a 59 Cyg jsou jediné dva objekty v důležité fázi vývoje těsných dvojhvězd po ukončení přenosu hmoty, jejichž sekundární složku tvoří horké heliové jádro.

Oslavy 100. výročí narození A. Bečváře

Štěpán Kovář

V minulém čísle jste měli možnost seznámit se prostřednictvím mého článku s významným českým astronomem RNDr. Antonínem Bečvářem. Nyní bych Vás rád seznámil s tím, jak se oslavy 100. výročí narození odehrály.

června 2001 – Slovensko

Na Slovensku byly hlavními organizátory oslav Slovenská astronomická

společnost a Astronomický ústav SAV. Oslavy začínaly sychravým ránem, které naznačovalo, že odhalení pamětní tabule na hvězdárně na Skalnatém Plese nebude možné. V 1800 m n. m. sněžilo a vypadalo to, že lanovka pro silný vítr nepojede. Těsně před devátou hodinou se však počasí utišilo a více jak 50 účastníků oslav na Skalnaté Pleso vyjelo. Zde, v prostorech hvězdárny, zazněly slavnostní proje-

vy dr. Hrice, vědeckého tajemníka SAS a dr. Zverka, který o několik hodin později po osmi letech předával Astronomický ústav do rukou nového ředitele dr. Svoreně. Dokonce vysvitlo i slunce, a tak se odhalení pamětní desky odehrálo střídavě v mracích a střídavě za slunečního svitu. V 11.00 lanová dráha svezla všechny účastníky zpět dolů.

Dalším bodem programu byl slavnostní oběd v hotelu Academia. Po obědě jsme společně s Petrem Bartošem zahajovali odborný seminář o životě a díle A. Bečváře. Prof. Palouš, ředitel AÚ AV ČR, a dr. Zverko přestřihnutím pásky otevřeli fotografickou výstavu, kterou jsme dovezli vlakem z Prahy a instalovali ve vestibulu ústavu. Následoval pak odborný seminář, při kterém došlo i na vzpomínky pamětníků, především doc. Bochníčka nebo dr. Ambruše.

6. června – Praha

Oslavy v České republice začaly tiskovou konferencí na Akademii věd, kterou moderoval Jiří Grygar. Já jsem opět představil osobnost A. Bečváře, ing. Vančury, přímý synovec dr. Bečváře, zavzpomínal na svého strýce, dr. Novák představil exkluzivní monografii, která vyšla v jeho brandýském nakladatelství, a Bartoš opět připomněl důležitost zabývat se historií. Cenné byly i vzpomínky ing. Růkly, který připomněl, že Bečvářovy hvězdné atlasy byly opravdu titánskou prací.

V rámci oslav jsem na podnět Štefánikovy hvězdárny uspořádal v podvečer přednášku o životě a díle Antonína Bečváře. V příjemné atmosféře přednáškového sálu se sešlo asi 15 lidí, a přestože jsem přednášel česky, dva japonští turisté s malým děckem vydrželi poslouchat celý můj výklad, který jsem na závěr doplnil jen několika málo diapozitivy.

8. června – Praha, Národní technické muzeum

Když mě Národní technické muzeum po třikrát prodloužené výstavě

českých hvězdáren 1918 – 1945 letos na jaře vyzvalo k další výstavě, bylo mi jasné, že tam bude Bečvář. Připomenout osobu neobyčejného kartografa hvězdné oblohy v technickém muzeu mi přišlo více než vhodné. Tuto výstavu zahájil v podvečerních pátečních hodinách dr. Grygar a představil monografii. V atmosféře velkého kinosálu jsem 80 návštěvníkům v krátkosti přiblížil pohnutý osud významného českého vědce, jeho dílo a odkaz do dnešních dnů. Výstava zde bude přes celé léto.

10. června - Brandýs na Labem

V Brandýse nad Labem jsme měli velikou oporu v dr. Novákovi a jeho Spolku rodáků a také v osobě ing. Vančury. Díky nim se podařilo oslavy zvládnout důstojně, přestože se jednalo o nejrozsáhlejší akci v rámci celých oslav, kterou navštívilo více jak 150 lidí. Vše začínalo opět výstavou, a sice v Okresním muzeu na náměstí v Brandýse. Když jsme s dr. Grygarem přijeli do muzea o půl druhé, k našemu údivu jsme se již málem do muzea nevešli. Výstava zde byla instalována přímo v aule muzea. Byla to premiéra a kvůli této výstavě muzeum nechalo dokonce vyrobit speciální skla. Výstava na důstojném místě bude v Brandýse nad Labem také až do září.

Z muzea jsme se vydali s davem návštěvníků k domu, kde strávil Antonín Bečvář většinu svého života a vytvořil zde světoznámé hvězdné atlasy. Česká astronomická společnost nechala zhotovit pamětní desku, kterou odhalil dr. Grygar společně s dr. Hricem ze Slovenské astronomické společnosti. Naprostým překvapením bylo pozvání všech účastníků od ing. Vančury na zahradu hospodářské usedlosti. Tam totiž stojí první Bečvářova hvězdárna z roku 1927.

Odtud jsme se příjemnou procházkou vydali starým Brandýsem na zámek, kde oslavy vyvrcholily. Vše zahájil dr. Grygar velmi hezkými slovy o Bečvářovi a české astronomii vůbec. Dr. Hric hovořil o tom, co spojuje Českou a Slovenskou

astronomickou společnost, starosta města pronesl několik slov o důležitosti připomínat významné rodáky, zazněla Beethovenova hudba v podání klavíristy Víta Gregora, já jsem opět pronesl krátkou přednášku o životě a díle A. Bečváře a celý program bravurně a vtipně moderoval nakladatel dr. Novák.

Příjemné odpoledne bylo zakončeno v rytířském sále neformálním poví-

dáním, vzpomínáním a po jídání nej-různějších pochutin. Závěrem bych velmi rád poděkoval všem, kteří se na oslavách i přípravě monografie podíleli. Byl to poměrně dlouhý maratón, který stál mnoho sil, ale dílo se podařilo a je z čeho mít radost. Snad se jméno dr. Antonína Bečváře již nikdy nepokryje žádnou vrstvou zapomnění.

5. setkání členů skupiny MEDÚZA

Petr Sobotka – předseda skupiny MEDÚZA

Ve dnech 20. až 22. dubna 2001 se na Slovensku v obci Podbiel uskutečnilo jubilejní 5. setkání členů skupiny MEDÚZA. Tato skupina pozorovatelů fyzických proměnných hvězd vznikla v roce 1996 uvnitř sekce pozorovatelů proměnných hvězd České astronomické společnosti. Z původních tří zakládajících členů se rozrostla na současných 54. Její členové za tu dobu kromě jiného pořídili více než 60 000 pozorování, vydali 21 čísel Cirkuláře, vyrobili přes 150 mapek okolí proměnných hvězd a začali publikovat v odborné literatuře.

V oblasti proměnných hvězd vyvíjí skupina značné aktivity a svým členům poskytuje rozsáhlé služby na internetových stránkách www.meduza.org. Nejen pozorovatelsky je dnes jednou z nejaktivnějších amatérských skupin na území jak České tak Slovenské republiky. Komunikace mezi členy probíhá prakticky výhradně elektronickou poštou. Přesto se všichni rádi sejdeme osobně a setkání členů je k tomu ideální příležitostí.

Letošní jubilejní setkání mělo charakter diskuse, ale nechyběly ani

přednášky odbornějšího charakteru. Z bohatého programu, který měl 51 bodů, můžeme konkrétně zmínit například představení tří vyvíjených softwarů či konečné verze článku analyzujícího více než stoleté vizuální pozorování hvězdy V Boo. Díky velmi dobré spolupráci členů bylo možno představit pozorování, která povedou ke konkrétním vědeckým výsledkům.

V mnohahodinové diskusi byly řešeny otázky spojené například s vydáním návodu na pozorování fyzických proměnných hvězd, vytvořením centrální databáze CCD pozorování pro vědecká pracoviště a hvězdárny a mnoho dalších konkrétních úkolů, které nás čekají v nejbližších měsících.

Členy skupiny MEDÚZA přišel osobně pozdravit starosta obce Podbiel (bývalý ministr obrany SR) a svůj zájem projevil i regionální tisk. Za úspěšnou akcí stojí kromě nadšení účastníků pro společnou věc i dobré zázemí, které zajistil Pavol A. Dubovský z Vedecko-kulturného centra na Orave.

S potěšením Vám mohu oznámit otevírací hodinu Sekretariátu ČAS,
a to **každé úterý od 17.30 do 18.30 hod**
Sekretariát České astronomické společnosti, Královská obora 233, 170 21 Praha 7
Přítomni bývají: Petr Bartoš, Štěpán Kovář a Karel Mokřý

Zprávy ze Společnosti

Výkonný výbor České astronomické společnosti od svého zvolení zasedal již dvakrát. První schůze se konala **28.4.2001** na Štefánikově hvězdárně v Praze na Petříně a byla takovým setkáním předchozího a nového VV, při kterém docházelo k předávání Společnosti. Především šlo o předání mnoha administrativních materiálů, ale také o předání cenných zkušeností i rad. Nyní vám přinášíme základní body této schůze. Především jsme si museli rozdělit úlohy ve výkonném výboru. Dr. Petr Pravec byl na sjezdu zvolen předsedou, Karel Halíč oznámil, že bude hospodářem a Eva Šafářová účetní. Na zasedání VV se další funkce dorozdělily a místopředsedou společnosti se stal Štěpán Kovář, sekretářem Petr Bartoš a tajemníkem Petr Sobotka. Kovář s Bartošem navrhli, aby se zavedly pravidelné otevírací hodiny v sekretariátu společnosti.

Se zajímavým nápadem přišel Dr. Grygar, který navrhl tzv. Kopalovu přednášku, kterou by každoročně slavnostně přednesl český astronom, který by daný rok dosáhl významnějšího vědeckého úspěchu. Přednáška by byla spojena s vyšší finanční odměnou. Zatím však není možné do doby, než někdo z nás nalezne možné zdroje financování, s takovou záslužnou aktivitou ohodnocující astronomické bádání začít.

VV potvrdil, že dr. Eva Marková bude i nadále správcem Kvízovy ceny. Dr. Grygar informoval, že pravděpodobně v listopadu by měli do ČR přicestovat astronauti Blaha a Cernan. Dr. Borovička připomněl, že je třeba vydat novou verzi stanov se změnami přijatými na 15. sjezdu. (Ty vám nyní přinášíme v příloze Kosmických rozhledů). Důležitým bodem bylo také schválení rozpočtu na rok 2001.

Druhé **zasedání výkonného výboru** se uskutečnilo opět v Praze na Štefánikově hvězdárně. **Dne 30. června** jsme projednali následující záležitosti. Byly zavedeny otevírací hodiny v sekretariátu každé úterý 17.30 - 18.30. Můžete nás tedy kdykoliv v tuto dobu osobně navštívit nebo zavolat. V sekretariátu jsou k dispozici 2 psací stroje, které nabízíme složkám za symbolickou 1 korunu. Dále je v sekretariátu přebytečné množství kancelářského papíru, který opět nabízíme složkám. Výkonný výbor na minulém zasedání schválil navýšení dotace pro astronomickou soutěž za podmínky dodání přesného rozpočtu a dodatečných informací. Vzhledem k tomu, že informace se VV nepodařilo získat, dotace nebyla udělena.

VV počítá s rozšířením astronomické soutěže na astronomickou olympiádu. Bartoš předjednal možnost dalšího financování ze zdrojů ministerstva školství, ale je třeba zvládnout přísné grantové podmínky. Kovář jednal s Radou vědeckých společností a Úřadem na ochranu osobních údajů ohledně registrace společnosti u zmíněného úřadu. V květnu proběhla novelizace zákona, dle které již nejsou občanská sdružení povinna se registrovat v případě, že osobní údaje spravují pro svoji vnitřní potřebu.

Karel Halíč vypracoval pravidla vzniku tzv. Centrální pobočky pro členy, kteří si nezvolí žádnou ze sekcí či složek. VV s radostí přijal zprávu, že situace okolo hvězdárny ve Zlíně se začíná zlepšovat.

Sjezd uložil VV, aby spolupracoval se Slovenskou astronomickou společností. Rozsáhlé oslavy 100. výročí narození A. Bečváře byly na Slovensku pořádány v těsné spolupráci ČAS a SAS. Tato několikaměsíční intenzivní spolupráce přiblížila obě společnosti k sobě. Neformálně a předběžně SAS pozvala ČAS na společné zasedání do Modrej v roce 2002. Dále byl navázán kontakt se Slovenským svazem astronomů amatérů.

Osvědčení a pojmenování planety byl rozsáhlý bod, ve kterém se probírala pravidla vydávání, byla schválena změna při procesu schvalování. Dále se diskutovalo o drobných úpravách formy osvědčení. Byly schváleny nové žádosti o vydání osvědčení o pojmenování planetek.

Kovář informoval o kauze Říše hvězd. Po jednání s Úřadem pro hospodářskou soutěž bylo sděleno, že byla zaregistrována ochranná známka Říše hvězd na soukromou osobu. Připomínkové řízení skončilo 20. ledna 2001 a příležitosti podat námitku proti udělení ochranné známky nikdo nevyužil. V brzké době se zápisy z jednání výkonného výboru objeví na internetových stránkách společnosti <http://www.astro.cz>.

Příloha Kosmických rozhledů:

Granty, dotace, financování

Vážení přátelé,

právě se Vám dostává do rukou speciální příloha Kosmických rozhledů (2001/3), která je věnována problematice financování neziskového sektoru.

Jak je Vám jistě známo, je Česká astronomická společnost občanským sdružením, které získává finanční prostředky pro svoji činnost ze třech zdrojů: dotace, dary a členské příspěvky. Určitě je nám všem jasné, že peněz není nikdy dostatek. Rozhodli jsme se proto ukázat i Vám další možnosti získávání finančních prostředků, a to nikoli pro práci VV, ale především pro práci Vašich složek a pro Vaše projekty.

Ač tato příloha obsahuje přes 10 stran informací o získávání grantů a dotací, zdaleka nepostihuje ani několik procent možností, kde a jakým způsobem finanční prostředky získávat. Naleznete proto na mnoha místech komentáře a odkazy na další zdroje informací, protože jinak by Kosmické rozhledy musely být nafukovací.

Budu velice rád, pokud někdo z Vás bude mít další zkušenosti, nápady a rady a obrátí se na VV nebo přímo na moji osobu. Stejně tak budu rád, pokud někdo má skvělý projekt, který potřebuje financovat a neví, co dál. Opět nabízím pomoc při podávání žádostí o granty a dotace, ale POZOR, nemohu samozřejmě zaručit, že finance se seženou okamžitě a napoprvé.

Berte prosím tuto přílohu jako úvod do problematiky grantů a dotací, stejně tak i berte zde zveřejněné dokumenty v kapitole „Náměty pro žádosti u konkrétních grantových agentur“. Zde je především důležitý poslední dokument, který dokumentuje jak velké množství „papírování“ je nutné provést při každé žádosti.

Pokud jste se ještě s ničím podobným nesetkali, neklesejte na mysli. Pokud Vás tato problematika nezajímá, omlouvám se za tak rozsáhlou přílohu, ale pokud máte zájem vyvíjet aktivity prostřednictvím ČAS, budu jedině rád, pokud Vám alespoň trochu pomůže.

- Petr Bartoš -

Příloha obsahuje:

Státní zdroje grantů a dotací v ČR	strana	2
Blížící se uzávěrky příjmů grantových žádostí	strana	4
Náměty pro žádosti u konkrétních grantových agentur	strana	6
Nadace Open Society Fund Praha – Programy podpory vydávání akademických titulů	strana	6
Nadace Open Society Fund Praha – Program na podporu drobných občanských aktivit	strana	7
Visegrád Group – Základné informácie pre žiadateľov	strana	8
MŠMT ČR – Systém organizace a financování soutěží a přehlídek	strana	10
MŠMT ČR – Co vyžaduje MŠMT při žádostech o dotaci	strana	10

POZOR !!

Každá složka obdrží elektronicky i poštou formulář pro žádost o dotaci na rok 2002!

Státní zdroje grantů a dotací v ČR

Z poměrně široké škály ministerstev ČR a dalších státních organizací v ČR jsem se snažil vybrat ty instituce, u kterých je dle mého názoru alespoň minimální šance uspět s vhodnou žádostí o grant či dotaci.

Každá níže uvedená instituce má vlastní pravidla pro udělování dotací a grantů, která však mají stejný základ, daný Ministerstvem financí ČR, protože se jedná vždy o státní peníze.

Doporučuji prostudovat důkladně internetové stránky jednotlivých institucí, na kterých jsou ve většině případů zveřejněny potřebné informace o poskytování grantů a dotací.

Jako další postup doporučuji konzultaci žádosti o dotaci s odpovědnou osobou dané instituce, opatření si detailních instrukcí a formulářů pro podání žádosti.

Pokud se rozhodnete žádat některou z institucí o grant či dotaci, konzultujte tuto žádost včas s VV ČAS, protože veškeré tyto žádosti musí projít VV ČAS.

GAČR - Grantová agentura České republiky

GA - granty Grantové agentury ČR GV - komplexní grantové projekty GA ČR	
RNDr. Eva Juláková, CSc. vedoucí sekce Kanceláře GA ČR Národní 3 111 21 Praha 1 tel: 2424 0594 nebo 2422 0384 / l. 429 e-mail: julakova@gacr.cas.cz	Helena Jelínková sekretariát GA ČR tel: 2424 0588 nebo 2422 0384 / l. 475 fax: 2424 0565, 2424 0529, 2424 0598

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

FRVŠ - Fond rozvoje vysokých škol VS - program posílení vědy na VŠ RS - ostatní rezortní projekty MŠMT IN - program INSTRUMENT	IF - program INFRA TEN - program TEN 34-CZ PR - program PREZENTACE - rozšiřování výsledků výzkumu a vývoje
FRVŠ: PhDr. Jiří Šubrt, CSc. Agentura RVŠ Josef Martího 31, 162 52 Praha 6 – Veleslavín tel: 2017 2148, 2017 2149 fax: 316 2703	VS, RS, IN, IF, TEN, PR: Ing. Václav Hanke, CSc. ředitel odboru výzkumu a vývoje MŠMT ČR Karmelitská 7, 118 12 Praha 1 tel: 5719 3547, 5719 3240, fax: 5719 3790 e-mail: hanke@msmt.cz

AV ČR - Grantová agentura Akademie věd ČR

IA - granty Interní grantové agentury AV ČR KS - program rozvoje badatelského výzkumu AV IP - program investiční podpory rozvoje progresivních oborů AV	
Ing. Jaroslava Skřivanová, CSc. AV ČR Národní 3, 111 42 Praha 1	tel: 2424 0533 fax: 2424 0515 e-mail: acadga@kav.cas.cz

MPO - Ministerstvo průmyslu a obchodu

MP - mimoprogramové projekty MPO RP - ostatní projekty MPO PP - nové programy MPO	
Ing. Roubíček Ministerstvo průmyslu a obchodu Na Františku 32, 110 15 Praha 1	tel: 231 6575, 2485 3561, 2485 3192, 2485 1111 fax: 2485 3536

MPMR - Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

TC - program TECHNOS (MH)
 PR - program PARK (MH)
 RH - přecházející program SVTR (MH)

Ing. Jaroslava Kubů tel: 2422 5292, 2448 2079
 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR fax: 2422 8134
 Letenská 3, 110 00 Praha 1

MŽP - Ministerstvo životního prostředí

MR - přecházející programy MŽP
 RP - program péče o životní prostředí

Ing. Vít Korbel tel: 6712 2853, 6712 1111, 6731 0354
 odbor ekonomické politiky fax: 6731 0308
 Ministerstvo životního prostředí ČR
 Vršovická 65, 100 10 Praha 10

MK - Ministerstvo kultury ČR

RK - pokračující program zpracování sbírkových
 předmětů GK - granty MK
 PK - nové programy ZK - program ČÚZK

Eva Pávková Milady Horákové 139/220 - podatelna
 odbor památkové péče 160 00 Praha 6
 Ministerstvo kultury ČR tel: 5708 5426, 5708 5411, 5708 5111
 Maltézské nám. 1, 110 00 Praha 1 fax: 2021 5022

MZV - Ministerstvo zahraničních věcí ČR

RP - program mezinárodních vztahů

Markéta Fialková tel: 2418 2960
 Ministerstvo zahraničních věcí ČR fax: 2418 2015
 Loretské náměstí 5, 118 00 Praha 1

GA UK - Grantová agentura Univerzity Karlovy

POZOR, pouze pro spoluúčast na projektech Univerzity Karlovy

Rektorát Univerzity Karlovy Mgr. Renata Mošnová tel: 2449 1293
 odbor vědy p. Eva Šímová tel: 2449 1295
 Grantová agentura UK p. Jana Kramulová tel: 2449 1222
 Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1
 tel: 2422 7799 fax/zázn: 2449 1629

Magistrát hlavního města Prahy

Vypisuje každoročně programy pro právnické i fyzické osoby. Informace o jednotlivých programech lze obdržet u jednotlivých odborů níže vypsanych:

Odbor kultury Lapáčková Jana Staroměstské nám. 4, 110 01 Praha 1 tel: 2422 5292, 2448 2079 fax: 2422 8134	Odbor školství mládeže a tělovýchovy Mgr. Martínek Ivan Nagy Petr Staroměstské nám. 4, 110 01 Praha 1 tel: 2421 3477, 2448 2682, 2448 2585
---	--

Poznámka:

Seznam institucí není úplný, další naleznete na internetu.

-Petr Bartoš-

Blížící se uzávěrky příjmů grantových žádostí**Poznámka:**

Informace poskytl: Econnect, Českomalínská 23, Praha 6 - tel.:24311780, e-mail:econnect@ecn.cz
-Petr Bartoš-

- 22.9.2001 The Whitley Awards Foundation The Ashden Award for an outstanding renewable energy project (ECN)
- 24.9.2001 OSF East translates east
- 24.9.2001 OSF Central European University Translation Project
- 26.9.2001 Nadace Partnerství Základní grantový program
- 27.9.2001 OSF Podpora komunitních projektů
- 28.9.2001 OSF Revitalizace kulturně historického dědictví z iniciativy komunity
- 30.9.2001 Česká centrála cestovního ruchu Granty v programech regionální turistický produkt a presentace regionu (ECN)
- 30.9.2001 OSF Program na podporu elektronického publikování
- 30.9.2001 OSF Brána muzea otevřená
- 30.9.2001 OSF Program na podporu drobných občanských aktivit
- 30.9.2001 OSF Otevřený program pro podporu romské menšiny
- 30.9.2001 OSF Praha Program podpory neziskových organizací v oblasti vzdělávání
- 1.10.2001 EU Commission The Community Youth Action Programme (ICN)
- 3.10.2001 Magistrát hl. města Prahy Spolupořadatelství hl. m. Prahy k významným festivalům a přehlídkám v oblasti kultury, které se uskuteční v Praze v roce 2001
- 4.10.2001 OSF Program na podporu iniciativ mladých lidí
- 5.10.2001 Ministerstvo školství a tělovýchovy ČR Programy "Střechy, Sdružení a Zahraničí 2002"
- 8.10.2001 Nadace Via Program zahraničních poradců - předpokládaný termín
- 8.10.2001 Nadace VIA Udržitelná dopravní řešení - předpokládaný termín
- 10.10.2001 OSF Věc veřejná
- 12.10.2001 Nadace Partnerství Ekologické zemědělství - propagace a osvěta soutěže A1, A2
- 13.10.2001 Magistrát hl. m. Prahy Uzávěrka programu II/3. havárie veřejně přístupných TVZ vzniklé od 1.5.2001 do 30.9.2001 (ICN)
- 15.10.2001 Nadace Via Cesta ke stabilitě
- 15.10.2001 OSF Společnost muži a ženy z aspektu gender
- 15.10.2001 Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových Příspěvky na vědeckou, literární a uměleckou činnost Cestovní stipendia
- 15.10.2001 EC EESD Programme Call for proposals for indirect RTD actions/ proposals called by a fixed deadline (ECN)
- 15.10.2001 Evropská komise – DG RTD Životní prostředí a udržitelný rozvoj
- 22.10.2001 Nadace Via Fond místního rozvoje - předpokládaný termín
- 23.10.2001 Charity Know How General Program, Partnership Development Program, Global Grant Program
- 29.10.2001 Charities Aid Foundation Program "Partnership in the Non - Profit Sector"
- 31.10.2001 British Know How Fund Grantový program BRITSKO-ČESKÉ SPOLUPRÁCE (ICN)
- 31.10.2001 The Whitley Award Foundation Rufford Small Grants (ECN)
- 12.11.2001 Nadace Via Stáže studentů žurnalistiky u NNO - předpokládaný termín
- 15.11.2001 Evens Foundation The Evens Prize for Intercultural Project
- 30.11.2001 Nadace Charty 77 Příspěvek z Fondu vzdělávání
- 10.12.2001 Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových Příspěvky na vědeckou, literární a uměleckou činnost Cestovní stipendia

14.12.2001	EU Research Directorate General	Indirect RTD action under the specific programme for research, technological development and demonstration on energy, environment and sustainable development (1998-2002)
15.12.2001	The Ted Turner Foundation	ENVIRONMENTAL GRANT PROGRAM (ECN)
19.12.2001	Nadace sv. Františka z Assisi	Program primární a sekundární prevence interrupce (ICN)
31.12.2001	Nadační Fond Obětem Holocaustu	Odškodnění fyzických osob ke zmírnění některých majetkových křivd způsobených obětí holocaustu
15.1.2002	Ministerstvo školství a tělovýchovy ČR	Programy "Střechy, Sdružení a Zahraničí 2002"
15.1.2002	The Samuel Kress Foundation	THE CARE AND PRESENTATION OF EUROPEAN ART
24.1.2002	Nadace Partnerství	Ekologické zemědělství
31.1.2002	The Whitley Award Foundation	Rufford Small Grants (ECN)
1.2.2002	THE SAMUEL H. KRESS FOUNDATION	European Preservation Program
15.2.2002	EC EESD Programme	European Network for Research into Global Change (ENRICH) (ECN)
18.2.2002	Národní Vzdělávací Fond	Program Leonardo da Vinci
20.2.2002	Sdružení Eurosolar.cz	Občanský fond pro sluneční energii "Sluneční halíř"
15.3.2002	The Ted Turner Foundation	ENVIRONMENTAL GRANT PROGRAM (ECN)
15.3.2002	Mezinárodní Visegrádský Fond	Základní grantový program
15.5.2002	Ministerstvo školství a tělovýchovy ČR	Programy "Střechy, Sdružení a Zahraničí 2002"
12.7.2002	EC EESD Programme	European Network for Research into Global Change (ENRICH) (ECN)
15.9.2002	Mezinárodní Visegrádský Fond	Základní grantový program

Průběžné termíny

The Canadian International Development Agency	Partnership for Tomorrow Program poskytuje finanční prostředky jednotlivcům, odborníkům, nevládním neziskovým organizacím, akademickým institucím a dalším organizacím majícím zájem spolupracovat s kanadskými partnery v nejrůznějších oblastech, jež se dotýkají procesu ekonomických a demokratických reforem v zemích střední a východní Evropy
Soros Documentary	Soros Documentary Fund podporuje produkci a distribuci dokumentárních filmů, které se zabývají otázkami lidských práv, sociální spravedlnosti a občanských svobod. Další informace:
OSF Praha	Letní školy
OSF Praha	East East Program
European Roma Rights Center	
Global Fund for Women	Global Fund for Women
Evropská kulturní nadace APEXchanges	Umělecké cestovní granty Evropské kulturní nadace
Cottowood Foundation	Cottonwood Foundation
Nadace Civilia	Nadace podporující investiční náklady neziskových organizací
Profem - Kabelky plný prachů	průvodce fondy pro ženské projekty v neziskovém sektoru
Sasakawa Peace Foundation	
Státní fond životního prostředí	projekty neziskových organizací z oblasti životního prostředí

Náměty pro žádosti u konkrétních grantových agentur

Nadace Open Society Fund Praha Program podpory vydávání akademických titulů 2001

Program je určen na podporu vydávání kvalitních knižních titulů akademického charakteru, a to zejména původních českých a překladů, které mají konkrétní vazby na ČR. (Co se týče překladů Nadace OSF Praha nabízí překladatelské programy CEU Translation Project a East Translates East, kde je možno si požádat o podporu). V rámci programu je podporováno především vydávání titulů ze společenských a humanitních oborů.

Granty jsou poskytovány nakladatelům, vydavatelům nebo autorům a mohou být použity na pokrytí nákladů na honoráře a výrobní náklady resp. jejich části do maximální výše předpokládané ztráty. Hlavní kritéria při posuzování všech žádostí jsou kvalita díla, jeho potřeba pro vzdělávání v rámci vysokoškolského studia a možnost uplatnění titulu na knižním trhu, dále situace předkladatele a možnosti získání prostředků z jiných zdrojů.

Granty nejsou určeny pro:

literární díla (beletrie, poesie), knihy z oblasti medicíny, čisté a aplikované vědy, businessu, tituly, které jsou distribuovány zdarma, na úhradu běžných nákladů a výdajů předkladatele (např. nájemné, mzdy, zaměstnanců organizace, úhrada ztráty organizace, technické vybavení apod.), již vydané tituly

Žádost o grant musí obsahovat následující:

podrobný popis projektu, který bude obsahovat základní informace o připravovaném titulu (v případě překladu také informace o původním vydavateli díla v zahraničí) vč. výše již vydaného nákladu, informace o tom, pro jaký okruh čtenářů je dílo určeno, dvě doporučení, informace o předpokládané distribuci díla, podrobnou informaci o předkladateli projektu (u nakladatelů či vydavatelů včetně edičního plánu, u autorů CV), informaci o případné finanční pomoci z jiných zdrojů, podrobný rozpočet, navrhovanou maloobchodní cenu, informaci o předpokládané výši ztráty

Přidělené granty podléhají běžným podmínkám Nadace OSF Praha:

jsou vypláceny na základě smluv a jejich recipienti jsou smluvně vázáni pokud jde o využití finančních prostředků, které dokladují podáváním zpráv o využití grantu atd., jméno nadace je uváděno v podpořeném titulu, granty jsou vypláceny nakladatelstvím, vydavatelstvím i jednotlivcům, v případě individuálních grantů (příjemcem je jednotlivec) lze grant poskytnout jednou za tři roky

Podmínky k přijetí žádosti:

žádosti jsou přijímány v 5 kopiích včetně všech požadovaných příloh, rada neprojednává neúplné žádosti, či žádosti o podporu projektů, které v minulosti již zamítla, pakliže žadatele sama nevyzve žádost doplnit, nezbytnou podmínkou k projednání nové žádosti u žadatele, který grant od Nadace OSF Praha v minulosti již obdržel, je řádné uzavření grantového řízení grantu předchozího, tj. včasné odevzdání vyúčtování a závěrečné zprávy.

O udělení grantů rozhoduje odborná rada pro publikační programy Nadace Open Society Fund Praha, která si může v případě potřeby vyžádat doplnění žádosti nebo odborné posudky. Rozhodnutí grantové komise je konečné, přičemž povinností rady není svá rozhodnutí zdůvodňovat. Žadatel bude o rozhodnutí informován zhruba do osmi týdnů po příslušném termínu pro podání žádosti.

Termíny odevzdání žádostí v roce 2001: **17.dubna, 17.září**

Poznámka:

Žádost o grant musí být podána prostřednictvím ústředí organizace, bližší údaje jsou k dispozici na sekretariátu ČAS. Neručím za správnost a úplnost údajů.

- Petr Bartoš -

Nadace Open Society Fund Praha Program na podporu drobných občanských aktivit 2001

Cílem programu je podpořit kolektivní aktivity a společné projekty zaměřené na rozvoj občanské společnosti. Do programu mohou být zařazeny projekty jednotlivců či skupin občanů starších 18 let, kteří společně hodlají uspořádat akci nebo projekt předložený v zájmu rozvoje místní komunity. Každý z navrhovaných projektů by měl doložit spolupráci i s jinými organizacemi či jednotlivci v rámci dané komunity nebo regionu. Předkladatel by měl mít na zřeteli, aby projekt, na který žádá naši finanční podporu, byl určen spíše širšímu počtu lidí než jen úzkému zájmovému okruhu, měl by napomáhat vzniku nebo zlepšení vztahů např. mezi obyvateli sídlišť, městských částí nebo obcí, starší a mladší generace, podporovat vytváření společných záměrů a koncepcí atp.

Podmínky programu:

Okruhy aktivit, které jsou v rámci programu podporovány:

aktivizace komunity (např. zapojování veřejnosti do rozhodování o veřejných věcech, posilování místní demokracie, pozitivní kampaň na záchranu nebo oživení místa/objektu/tradic/věcí významných pro komunitu/region); amatérské představení/kulturní akce za účasti místní komunity, jejímž cílem je upozornění na zanedbaný památkový objekt a jeho obnova nebo upozornění na jiné problémy v dané lokalitě a jejich řešení; publikace regionálního charakteru; příhraniční mezinárodní spolupráce; univerzity 3. věku

Preferovány budou projekty, v nichž předkladatel:

doloží spolupráci se subjekty v rámci komunity, vysvětlí, jakým způsobem osloví vnější komunitu, s jakou institucí a jakým způsobem budou spolupracovat; jasně definuje výstupy projektu

Činnosti, které nejsou v rámci programu podporovány:

komerční aktivity; cesty do zahraničí; počítače; stipendia nebo doplňky k nim; mateřská centra, činnost klubů; velké festivaly, kulturní akce s dlouholetou tradicí; zájezdy, návštěvy divadel, koncertů; nákup vybavení, opravy, rekonstrukce, výstavba; jazykové a jiné kurzy; místní zpravodaje, časopisy, noviny, turistické informace apod.; aktivity politicky zaměřené

Výběrové řízení:

Žádosti budou posuzovány nezávislou komisí. Ta po posouzení všech vybere nejlepší projekty, jimž bude udělen grant. Maximální možná výše požadovaného grantu je 50 000 Kč.

O výsledku výběru budou písemně vyzooměni všichni žadatelé do dvou měsíců od termínu uzávěrky pro podání přihlášek. V rámci programu není možné podpořit žádosti na akce, které již proběhly. Realizace projektu musí začít nebo proběhnout nejméně dva měsíce po dané uzávěrce programu! Řádně vyplněnou přihlášku v originálu a šesti kopiích s přílohami odevzdejte k jednomu ze dvou termínů uzávěrek v roce 2001:

1. termín: 5. 4. 2001

2. termín: 30. 9. 2001

Přihlášky je možné odevzdat osobně nebo poslat na adresu nadace poštou nejpozději do jednoho z těchto dvou termínů (rozhodující je datum na obálce). Obálku označte heslem "OBČANSKÉ AKTIVITY".

Žádosti zasílané faxem ani e-mailem nepřijímáme.

K přihlášce přiložte ofrankovanou obálku formátu A 5 s uvedenou vaší kontaktní adresou, na kterou vám zašleme výsledky výběrového řízení.

Žádosti, které nespĺňují podmínky programu nebo budou doručeny po uzávěrce, nebudou zařazeny do výběrového řízení!

Poznámka:

Žádost o grant musí být podána prostřednictvím ústředí organizace, bližší údaje jsou k dispozici na sekretariátu ČAS. Neručím za správnost a úplnost údajů.

- Petr Bartoš -



ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE PRE ŽIADATEĽOV

I. Všeobecné informácie

Vďaka schválenému rozpočtu a prostriedkom, ktoré sú k dispozícii, finančné zdroje Fondu sú určené na podporu aktivít a projektov v oblastiach:

kultúrna spolupráca, vedecké výmeny a výskum, vzdelávanie, výmeny medzi mladými ľuďmi, cezhraničná spolupráca.

Finančná podpora Fondu by obyčajne **nemala presiahnuť 50 percent celkových nákladov projektu**, čo taktiež zahŕňa vlastný vklad žiadateľa, alebo vklad ďalšej organizácie prispievajúcej na projekt. **Právnická alebo fyzická osoba**, ktorá je zároveň rezidentom niektorej z krajín V4 sa môžu uchádzať o príspevok z Fondu iba na konkrétny projekt. Finančné zdroje Fondu by mali byť vo všeobecnosti použité iba na financovanie nových projektov. Rozpočet by mal byť vykalkulovaný na obdobie **12 mesiacov**, aj keď celý projekt bude trvať dlhšie. Žiadateľ môže požiadať o ďalšiu finančnú podporu projektu poslaním novej žiadosti v budúcich grantových uzávierkach. Finančné zdroje Fondu môžu byť použité iba na ciele a projekty, ktoré súhlasia s požiadavkami krajín V4. Neexistuje žiadny právny nárok na príspevok z finančných zdrojov Fondu. Vo financovaní bude Fond preferovať tie projekty, ktoré budú zahrňovať čo najväčšie množstvo entít **zo všetkých krajín V4**. Fond nebude podporovať projekty, v ktorých spolupracuje menej než tri krajiny z regiónu V4, okrem projektov z oblasti cezhraničnej spolupráce. Fond sa taktiež môže zúčastniť na financovaní projektu aj organizácií, ktoré nepochádzajú z krajín V4, za predpokladu, že tieto projekty budú v zhode s cieľmi Fondu ("Višeград +" projekty).

Finančné prostriedky platené Fondom sú prísne účelovo zamerané a budú každoročne stanovené spolu s rozpočtom Fondu. Tieto príspevky môžu byť použité na krytie bežných výdavkov. Fond môže venovať finančné prostriedky iba na konkrétne účely alebo potreby, ktoré sú určené vopred, ako napríklad:

- publikovanie pozvánok, programov a ich distribuovanie,
- publikovanie časopisov, ako aj neperiodických publikácií,
- publikovanie výročných kníh z medzinárodných konferencií,
- poplatky pre účastníkov výstav, sympózií, seminárov, diskusií, konferencií a ostatných podujatí, ako aj preplácanie nákladov spojených s organizovaním výstav, sympózií, seminárov, diskusií, konferencií a iných podujatí - vo všeobecnosti g) a h),
- honoráre umelcov a ostatných profesionálnych účastníkov projektu,
- príspevok na financovanie cien a ocenení,
- prenájom miestností a príslušenstva, čo zahŕňa osvetlenie, akustické vybavenie a iné technické vybavenie,
- preplácanie cestovných nákladov a ubytovanie účastníkov daných udalostí a slávnostných príležitostí, ako aj primerané poskytnutie stravovania účastníkom podujatí,
- humanitárna pomoc.

Príspevok by mal byť použitý hlavne v prospech účastníkov projektu z krajín V4.

Príspevky v rámci projektov podporovaných Fondom, nesmú byť použité na:

- platbu investičného majetku,
- platbu vlastných nepriamych nákladov žiadateľa (platby za elektriku, benzín, vodu, telefón a pod.),
- platbu nájomného priestorov žiadateľa,
- platbu miezd alebo finančných odmien zamestnancov a pomocných síl vedúcich k uzatvoreniu pracovného pomeru na plný alebo polovičný pracovný úväzok, a stravné tzv. diéty.

Fond môže poskytnúť finančný príspevok iba na základe písomného kontraktu (exemplár kontraktu je na internetovej stránke Medzinárodného višeградského fondu: www.visegradfund.org), ktorý sa prispôbi konkrétnym podmienkam jednotlivých projektov. Fond nebude poskytovať prostriedky

na projekty, ktoré spadajú priamo pod rozpočtové financovanie. Toto platí hlavne pre projekty, ktoré budú po odsúhlasení povinne financované z verejných zdrojov. Fond nebude financovať projekty, ktoré nemajú jasne vymedzenú zodpovednosť a neumožňujú kontrolu Fondu nad projektom. Vo financovaní projektov bude Fond postupovať podľa princípu proporčného zastúpenia entít z Českej republiky, Maďarskej republiky, Poľskej republiky a Slovenskej republiky. Fond podporuje aktivity zamerané na budovanie občianskej spoločnosti. Jeho cieľom bude vyčlenenie prostriedkov hlavne na podporu mimovládnych organizácií.

II. Príprava projektu Podanie žiadosti o schválenie projektu

The Applicant shall prepare the project according to the application form. In case of need the applicant may supplement information on the project in the form of an attachment. Žiadateľ musí pripraviť svoj projekt podľa priloženej formy. Sekretariát Fondu je povinný poskytnúť každému žiadateľovi formulár na podanie projektu. Kvôli vyššiemu komfortu žiadateľov týkajúceho sa hlavne vyplňovania formuláru, Sekretariát Fondu odporúča, aby sa žiadatelia najskôr pokúsili získať túto žiadosť o grant na oficiálnej internetovej adrese Medzinárodného višegrádskeho fondu: <http://www.visegrad.org>.

Žiadosť o poskytnutie finančnej dotácie na realizáciu projektu sa podáva napísaná na osobnom počítači alebo písacom stroji na predpísanom formulári a v **anglickom jazyku**. Žiadosť sa podáva na každý projekt zvlášť a musí byť odoslaná poštou, alebo doručená osobne na Sekretariát Fondu pred uzávierkou projektov. Sekretariát Fondu taktiež ocení odoslanie vyplnených žiadostí aj cez internet, alebo žiadostí nahratých na disketách (v prípade, že žiadateľ nemá prístup na e-mail). Odoslané e-mailové správy, alebo diskety môžu pozostávať z - okrem žiadosti - maximálne dvoch súborov príloh vo forme dokumentov programov Microsoft Word alebo Excel. Žiadosť taktiež musí byť doručená poštou alebo osobne, kvôli originálnym podpisom a príp. pečiatkam žiadateľa. V prípade, že žiadateľ je právnická osoba, žiadosť môže byť podpísaná iba štatutárnym zástupcom organizácie, aj keď hlavná kontaktná osoba zodpovedná za projekt je zamestnanec tejto organizácie. Okrem žiadosti a jej príloh, Sekretariát Fondu vyžaduje predložiť aj ostatné dokumenty (príp. špeciálne povolenia na realizáciu projektu - ak sú potrebné), ktoré sú dôležité pre schvaľovanie projektu (napr.:

- identifikačné dokumenty žiadateľa, vo všeobecnosti právnických osôb: registračné dokumenty, licencie, povolenia, dokumenty o založení spoločnosti, štatút, poverovacie listiny a doklady, atď. - fotokópie sú postačujúce

- list potvrdzujúci záujem o spoluprácu na danom projekte - odporúčacie listy od partnerov žiadateľa a spolufinancujúcich subjektov - prosím dbajte, aby tieto listy obsahovali poradové číslo pridelené žiadateľovi Sekretariátom Fondu v liste o zaevidovaní projektu, ktoré ak nie je k dispozícii, bude vyžadovaný plný názov žiadateľa a projektu tak ako je uvedené v žiadosti, atď).

Sekretariát Fondu zapisuje žiadosti v poradí, v ktorom ich prijal. Ich odosielateľom zašle písomné potvrdenie o prijatí žiadosti. Zoznam nových žiadostí o finančný príspevok pre najbližšie grantové kolo je k dispozícii na internetovej adrese Medzinárodného višegrádskeho fondu.

III. Schvaľovanie projektu

IV. Vykonávanie projektu

V. Vyhodnotenie projektu

Všetky projekty podané na Medzinárodný višegrádsky fond sú subjektom priebežného a konečného hodnotenia zo strany Sekretariátu ako aj členských štátov V4. Neplnenie zmluvných podmienok môže byť dôvodom začatia právneho konania. Hodnotiaca správa bude braná do úvahy v prípade, ďalších žiadostí o podporu z Medzinárodného višegrádskeho fondu.

Poznámka:

Žádost o grant musí být podána prostřednictvím ústředí organizace, bližší údaje jsou k dispozici na sekretariátu ČAS. Neručím za správnost a úplnost údajů.

- Petr Bartoš -

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR Systém organizace a financování soutěží a přehlídek ve školním roce 2001/2002

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v souladu s vyhláškou č. 431/1992 Sb., o organizaci a financování soutěží a přehlídek žáků předškolních zařízení, škol a školských zařízení, ve znění novely č. 182/1998 Sb., (dále jen "vyhláška") zveřejňuje každý rok do 30.6. přehled soutěží pro nadcházející školní rok, které vyhláší.

Ve školním roce 2000/01 okresní a oblastní (krajská) kola převážné části soutěží byla finančně zabezpečena MŠMT prostřednictvím pedagogických center. Již na konci roku 2000 bylo rozhodnuto, že **počínaje školním rokem 2001/02 budou krajská (dosud oblastní) kola organizována samostatně ve všech 14 krajích**. Dále bylo na základě vyjádření krajských úřadů k materiálu č.j. 13 622/2001-51 "Návrh uceleného systému organizace a financování soutěží a přehlídek" MŠMT rozhodnuto, že **realizaci krajských a okresních kol vybraných soutěží budou zabezpečovat od školního roku 2001/02 krajské úřady, kterým MŠMT delimituje příslušné finanční prostředky, které bude mít rozpočtované na soutěže pro kalendářní rok 2002**.

Krajským úřadům bude doporučeno, aby při organizaci soutěží spolupracovaly se stávajícími pedagogickými centry, která kvalitně zabezpečila organizaci soutěží a přehlídek ve školním roce 2000/01, některá i v předchozích letech, a která mají dostatek zkušeností v této oblasti. Zásadní je především spolupráce v období září – prosinec 2001, kdy se začínají rozbíhat nové ročníky soutěží, ale krajům budou poskytnuty finanční prostředky na soutěže až v roce 2002.

Poznámka:

Tato informace se týká především ASTROSOUTĚŽE. Předpokládám zde spolupráci s Petrem Hájkem.

Žádost o grant musí být podána prostřednictvím ústředí organizace, bližší údaje jsou k dispozici na sekretariátu ČAS. Neručím za správnost a úplnost údajů.

- Petr Bartoš -

Co vyžaduje MŠMT ČR při žádostech o dotaci (stručné shrnutí)

Programy jsou určeny pro NNO, které mají ve svých stanovách zakotvenu práci s dětmi a mládeží a organizace vznikla **podle zákona č. 83/1990 Sb.**, o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, - občanské sdružení.

Programy jsou určeny především pro taková NNO, která mají ve svých stanovách a ustavujících listinách definován předmět činnosti práci s dětmi a mládeží a jejich členskou základnu tvoří dlouhodobě ze 2/3 členové do 26 let. Své projekty mohou předkládat také NNO, **která pracují s dětmi a mládeží a jsou takto definována ve svých stanovách**. Bližší určení je přesně vymezeno u jednotlivých programů.

Pro potřeby těchto programů se nestátní neziskové organizace dále člení na celorepublikově, regionálně a místně působící. Za NNO s regionální působností se považují subjekty, jejichž **činnost probíhá pravidelně ve 2 – 7 krajích**, tuto skutečnost prokáže NNO při předkládání žádosti o dotaci **písemným vyjádřením z každého krajského úřadu, nebo alespoň jednoho obecního či městského úřadu v každém kraji** (příslušný odborný pracovník krajského, obecního či městského úřadu), ve kterých organizace působí.

Cílem programů je podpora činnosti uvedených NNO a podpora střešních organizací dětí a mládeže. Podpora bude směřována ve dvou rovinách na

a) zabezpečení základní činnosti NNO: - **nemáme nárok**

b) realizace dalších programů NNO které budou směřovat do oblastí:

- otevřené kluby a další cílené aktivity pro neorganizované děti a mládež,
- **mimoškolní zájmové činnosti pro neorganizovanou mládež ve věku 15 – 26 let,**
- participace mládeže,
- podpora rozvoje dobrovolné práce s dětmi a mládeží.

Všeobecné podmínky k poskytnutí dotací ze státního rozpočtu

- 1) Organizace musí mít vyrovnány veškeré finanční závazky vůči státnímu rozpočtu.
- 2) NNO byla registrována na MV ČR nebo jiným příslušným ústředním orgánem, příp. v obchodním rejstříku u soudu, určeného k vedení obchodního rejstříku nejpozději 1 rok před uzávěrkou přijímání žádosti, v případě investičních dotací min. 3 roky.
- 3) NNO nesmí poskytovat prostředky z dotace ze státního rozpočtu republiky jiným fyzickým nebo právnickým osobám, pokud se nejedná o úhradu spojenou s realizací projektu.
- 4) Dotace ze státního rozpočtu republiky (tzn. i od jiných orgánů státní správy) nesmí přesáhnout 70 % celkových plánovaných (rozpočtovaných) výdajů organizace na realizaci projektu. Pokud dosažené příjmy NNO budou nižší než plánované, nesmí použití poskytnuté dotace přesáhnout 70 % skutečných výdajů občanského sdružení na uskutečnění projektu. V případě, že podíl státní dotace bude vyšší než 70 %, musí být finanční prostředky, převyšující tento podíl, vráceny do státního rozpočtu. Výjimečně v odůvodněných případech může MŠMT stanovené procento čerpání dotace zvýšit a to na základě písemného požadavku organizace.
- 5) Dotaci nelze použít na: výdaje na pohoštění a dary, úhradu nákladů, spojených se zaměstnáváním osob v civilní službě, výrobu, tisk a distribuci časopisů, brožur a tiskovin veřejně distribuovaných za úplatu komerčními prodejci, nákup mobilních telefonů, nákup předplatních jízdenek městské hromadné dopravy (s výjimkou programu Zahraničí), nákup věcí osobní potřeby, které nesouvisejí s vlastním posláním sdružení, leasing, financování podnikatelských aktivit a výdělečnou činnost občanských sdružení, úhradu členských příspěvků střešním organizacím, působícím v ČR, úhradu nákladů zahraničních služebních cest a stáží s výjimkami uvedenými v programu Zahraničí, úhradu mezinárodních aktivit rekreačního charakteru. Další negativní vymezení je uvedeno u jednotlivých programů.
- 6) Dotace jsou organizaci uvolňovány na základě rozhodnutí o poskytnutí dotace ze státního rozpočtu.
- 7) Za znevýhodněné děti a mládež se pro účely dotací, poskytovaných dle těchto metodických pokynů, považují zejména děti v ochranné a ústavní péči, držitelé průkazu ZTP a ZTP-P, děti chronicky nemocné, které jsou v pravidelné péči specializovaného lékařského zařízení a tuto péči mohou doložit potvrzením ošetřujícího lékaře, děti a mládež běženců (z utečeneckých táborů).
- 8) Na dotaci není právní nárok.
- 9) Finanční prostředky lze použít na investiční (kapitálové) a neinvestiční výdaje včetně nezbytně nutných mzdových prostředků a OPPP, pokud jsou dodržena ustanovení vyhlášeného programu, vždy však dle účelu, stanoveného v rozhodnutí.10) V souladu s vyjmenovanými ustanoveními v úvodu, zejména však se Zásadami vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR, č. 114 ze 7. února 2001, se může dotace poskytnout do 70% rozpočtovaných nákladů schváleného projektu.
- 11) Finanční prostředky vynaložené NNO v rámci schváleného projektu, jejichž zdrojem není dotace ze státního rozpočtu, nejsou stanovenými účely v rozhodnutí o poskytnutí dotace, resp. některými negativními vymezeními těchto metodických pokynů, nijak dotčeny. Z toho důvodu se finanční prostředky poskytnuté na projekt ze státní dotace účetně evidují odděleně.
- 12) Výjimku z metodiky podmínek pro poskytování dotací může udělit zástupce MŠMT na základě písemné žádosti.

Podmínky pro předkládání žádostí o dotaci

Žádost předkládá ve dvojím vyhotovení pouze ústředí NNO, které provede sumarizaci požadavků za celou organizaci pro každý program zvlášť a objektivně zhodnotí požadavky jednotlivých nižších článků. Každá žádost je členěna podle organizační struktury organizace (tj. ústředí a nižších článků) a dle plánovaných činností.

Žádosti se předkládají do 5. října 2001.

NNO ve dvojím vyhotovení předkládá:

- vyplněný formulář - přihláška o finanční dotaci ze státního rozpočtu. Pro každý vyhlášený program se vyplňuje sada příslušných formulářů zvlášť;
- souhrnný projekt pro každý program,
- výroční zprávu za rok 2000 schválenou vrcholným orgánem NNO. Výroční zpráva musí stručnou formou charakterizovat organizaci a její činnost v předcházejícím roce zhruba v těchto bodech: typy aktivit, případné členění oddílů dle druhu činností, akce pro členy, otevřené akce, organizování prázdninových táborů, počty účastníků, programy činnosti, systém přípravy, vzdělávání, prezentace sdružení na veřejnosti, propagace činnosti, organizační struktura sdružení, přehled hospodaření- účetní uzávěrka.
- fotokopii stanov a příslušné registrace NNO a úředně ověřené IČO.

Specifikace obsahu projektu

NNO podává pouze jeden projekt k jednomu vyhlášenému programu na zabezpečení základní činnosti a dalších aktivit NNO. Projekt předložený v rámci programu Sdružení bude rozepsán po jednotlivých oblastech činnosti, na které organizace žádá o dotaci. Předložený projekt musí, s přihlédnutím k jednotlivým programům, zahrnovat:

- obsah a zaměření projektu, v souladu s vymezením cílů programů a jejich členěním
- zdůvodnění a předpokládaný přínos, cílová skupina (tj. komu jsou akce určeny) u projektů, které byly realizovány v předcházejícím období, jejich stručné hodnocení,
- počet členů do 15, 18 a 26 let, kteří mají zaplacené členské příspěvky v roce podání žádosti o dotaci,
- materiální a personální zabezpečení projektu,
- rámcový harmonogram realizace,
- rozpočet zpracovaný minimálně v rozsahu formuláře pro každou oblast,
- zdůvodnění jednotlivých položek rozpočtu, položky OPPP a služby (rozpis předpokládané odměny za hodinu),
- počet účastníků a celkovou délku akce u projektů na tábory a krátkodobé akce,
- v případě dalších programů je nutné každý projekt rozepsat jednotlivě a specifikovat věcný záměr a rozpočet,
- projekty zaslané poštou musí být podány vyplaceně.

Jakýkoli formální nedostatek žádosti je důvodem k vyřazení projektu z výběrového řízení. Vyřazené projekty se předkladateli nevracejí.

Volnočasové aktivity

Finanční příspěvek je určen na činnost s organizovanými i neorganizovanými dětmi a mládeží a lze jej použít na podporu nadaných jedinců, ale i na podchycení zájmu dětí a mládeže formou příležitostných, krátkodobých či dlouhodobých akcí. U krátkodobých akcí s tímto zaměřením v trvání 2 - 6 dnů lze poskytnout dotaci do 50 Kč na osobu a den. V případě znevýhodněných dětí a mládeže lze poskytnout dotaci do 150 Kč na dítě a den. U vícedenních akcí musí být seznam účastníků, včetně data narození a bydliště, uložen u organizace. Čerpání dotace je podmíněno účastí min 70% osob do 26 let z celkového počtu zúčastněných. Za krátkodobou akci se považují rovněž příměstské tábory a mimovíkendové pravidelné schůzky.

Poznámka:

Tento, opravdu poněkud zestručnělý, přehled Vám zde uvádím proto, abyste měli představu, co obsahuje žádost o dotaci. Uvádím je také proto, abyste nehaněli VV, když si občas vzpomene, že potřebuje od Vás nějaké podklady o činnosti apod. Neberte prosím každou žádost o dotaci či grant jako byrokratický odporný proces, ale berte to tak, že pokud chcete peníze, není to zadarmo.

- Petr Bartoš -

Stanovy České astronomické společnosti

Základní ustanovení

Článek 1

- (1) Česká astronomická společnost (dále jen ČAS) je dobrovolné sdružení vědeckých a odborných pracovníků a přátel astronomie a příbuzných věd.
- (2) ČAS je společností podle zákona o sdružování občanů č. 83 Sb. z roku 1990.
- (3) ČAS se hlásí k tradici a kontinuitě České astronomické společnosti založené v Praze dne 8. prosince 1917.

Článek 2

- (1) Sídlem ČAS je Královská obora 233, Praha 7.

Cíl ČAS

Článek 3

- (1) Cílem ČAS je podílet se na rozvoji astronomie a příbuzných věd. Ve své činnosti ČAS respektuje zásady a metody vědecké práce.

Úkoly ČAS

Článek 4

- (1) ČAS plní zejména tyto úkoly:
 - a) podporuje všestranně rozvoj astronomie,
 - b) orientuje zájem členů na řešení těch otázek, které jsou pro rozvoj astronomie důležité,
 - c) koordinuje spolupráci svých členů,
 - d) poskytuje svým členům pomoc v odborné práci a přispívá ke zvýšení jejich odborné úrovně,
 - e) rozvíjí styky s organizacemi zaměřenými na činnost v příbuzných oborech.

Článek 5

- (1) Ke splnění svých úkolů ČAS zejména:
 - a) pořádá vědecké a pracovní konference, přednášky, diskuse, kurzy, zájezdy apod.,
 - b) organizuje astronomická pozorování, pozorovací kampaně a expedice,
 - c) vyjadřuje se k vědecké a publikační činnosti v oboru,
 - d) může vyvíjet ediční činnost,
 - e) může vypisovat soutěže a oceňovat významné výsledky.

Členství

Článek 6

- (1) Členství je individuální a kolektivní.
- (2) Individuální členství může být též čestné.

Článek 7

- (1) Individuálním členem ČAS se může stát každý, kdo dovršil 15 let věku a má zájem o astronomii nebo příbuzné obory, jestliže se

písemně přihlásí za člena a prohlásí, že souhlasí s posláním a úkoly ČAS a je ochoten účastnit se svou činností na jejich plnění.

- (2) Členství vzniká tím, že předseda ČAS podepíše novému členu členskou legitimaci.

Článek 8

- (1) Kolektivním členem se mohou stát právnické osoby nebo jejich části (dále jen organizace), projeví-li o kolektivní členství zájem podáním písemné přihlášky.
- (2) Podmínky kolektivního členství včetně zastupování kolektivního člena v orgánech ČAS sjednává a o přijetí rozhoduje výkonný výbor ČAS.
- (3) Členství vzniká podepsáním smlouvy o členství oběma stranami.

Článek 9

- (1) Čestným členem ČAS se může stát významný domácí nebo zahraniční vědecký, odborný nebo amatérský pracovník působící v oboru astronomie a v příbuzných oborech.
- (2) Čestné členy volí sjezd ČAS na návrh výkonného výboru.

Článek 10

- (1) Člen musí být registrován v jedné a jen jedné "kmenové" pobočce nebo sekci podle své volby, může se však účastnit činnosti ve více pobočkách, sekcích nebo odborných skupinách.

Práva členů

Článek 11

- (1) Členům přísluší práva:
 - a) volit a od 18 let věku být voleni do orgánů ČAS,
 - b) volit delegáty na sjezd a podílet se na jeho jednání s tím, že delegát může zastupovat pouze jednu pobočku či sekci, dle vlastního rozhodnutí, a má pouze jeden mandát,
 - c) být členem komisí, pracovních skupin, delegací apod. vytvářených orgány ČAS,
 - d) podávat stížnosti orgánům ČAS a odvolávat se proti jejich rozhodnutí,
 - e) podávat návrhy a hlasovat o návrzích podávaných na schůzích, konferencích a jiných akcích pořádaných ČAS,
 - f) být informován o pořádání akcí ČAS a zúčastňovat se jich,
 - g) přednostně získávat za stanovenou cenu časopisy a publikace vydávané ČAS.

Povinnosti členů

Článek 12

- (1) Členové ČAS jsou povinni:
- a) zachovávat ustanovení stanov a podle svých možností se podílet na plnění úkolů ČAS,
 - b) platit členské příspěvky každoročně do konce prvního čtvrtletí.

Zánik členství

Článek 13

- (1) Individuální nebo kolektivní členství v ČAS zaniká:
- a) písemným prohlášením člena, že z ČAS vystupuje,
 - b) nezaplacením členských příspěvků do termínu stanoveného VV,
 - c) ustanovení sub b) se nevztahuje na čestné členy,
 - d) vyloučením člena,
 - e) úmrtím člena, u právnické osoby jejím zrušením.
- (2) Individuální i kolektivní člen může být vyloučen z vážných důvodů, zejména jedná-li v rozporu s povinnostmi, jež mu ukládají stanovy. O vyloučení rozhoduje výkonný výbor. Proti rozhodnutí se může vyloučený člen odvolat ke sjezdu do 30 dnů od doručení zprávy o vyloučení.

Orgány ČAS

Článek 14

- (1) Orgány ČAS, které zajišťují a řídí činnost ČAS, jsou:
- a) sjezd,
 - b) výkonný výbor.
- (2) Pro různorodé aktivity zejména na poli odborně vědeckém, reprezentačním nebo společenském je určena funkce čestného předsedy.
- (3) Kontrolou hospodářské činnosti a dozorem nad dodržováním stanov jsou pověřeni revizoři sdružení v revizní komisi.
- (4) Všechny orgány ČAS jsou povinny odpovědět na stížnosti členů ČAS.

Sjezd ČAS

Článek 15

- (1) Sjezd ČAS je nejvyšším orgánem ČAS. Účastníky jsou delegáti, zvolení pobočkami nebo sekcemi podle klíče stanoveného výkonným výborem. Účastníky mohou být i zástupci kolektivních členů podle čl. 8, odst. 2.
- (2) Sjezdu přísluší:
- a) určovat hlavní směry činnosti ČAS pro období do příštího řádného sjezdu,
 - b) kontrolovat usnesení předchozího sjezdu,
 - c) schvalovat zprávu výkonného výboru o činnosti ČAS za období od posledního sjezdu,
 - d) volit čestné členy,

- e) usnášet se na zásadních hospodářských opatřeních,
- f) určovat počet revizorů a počet jejich náhradníků,
- g) volit předsedu ČAS, hospodáře, další členy výkonného výboru, revizory a jejich náhradníky,
- h) projednávat odvolání členů proti rozhodnutí nižšího orgánu,
- i) schvalovat volební řád a jednací řád sjezdu,
- j) usnášet se na stanovách a jejich změnách,
- k) usnést se na zrušení ČAS.

Svolání sjezdu

Článek 16

- (1) Řádný sjezd se koná jednou za 3 roky. Svolává jej výkonný výbor.
- (2) Výkonný výbor může svolat mimořádný sjezd z vlastního podnětu. Mimořádný sjezd svolává výkonný výbor vždy na žádost alespoň jedné třetiny členů ČAS, nejpozději do dvou měsíců od předložení písemné žádosti.
- (3) Výkonný výbor oznámí konání sjezdu, a to řádného i mimořádného, všem pobočkám a sekcím nejméně 40 dní před tímto termínem, spolu s programem a klíčem pro volbu delegátů. Pobočky a sekce oznámí konání sjezdu svým registrovaným členům do 25 dní před konáním sjezdu.

Jednání sjezdu

Článek 17

- (1) Sjezdu předsedá a jeho jednání řídí předseda, popřípadě některý z místopředsedů nebo jiný člen výkonného výboru, který byl pověřen řízením sjezdu.
- (2) Sjezd je způsobilý jednat a usnášet se, je-li přítomna alespoň polovina delegátů. Nesejde-li se v určenou dobu potřebný počet delegátů, koná se sjezd o půl hodiny později a je způsobilý se usnášet za jakéhokoliv počtu přítomných delegátů.
- (3) K přijetí usnesení sjezdu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných delegátů.
- (4) K usnesení o změně stanov nebo o zániků ČAS je třeba souhlasu nejméně tří přítomných delegátů.
- (5) Sjezd volí předsedu, hospodáře, další členy výkonného výboru, revizory a jejich náhradníky tajným hlasováním na základě kandidátní listiny sestavené z návrhu členů výkonného výboru a delegátů sjezdu. Volba platí do příštího sjezdu.
- (6) Předseda nemůže zastávat svou funkci po více než dvě po sobě následující období.

Výkonný výbor ČAS

Článek 18

- (1) Výkonný výbor řídí činnost ČAS v období mezi sjezdy. Výkonnému výboru přísluší:
- a) plnit usnesení sjezdu ČAS,
 - b) vypracovat v rámci stanov organizační a jednací řád,
 - c) vést seznam individuálních, čestných i kolektivních členů ČAS s údajem, v které kmenové pobočce či sekci jsou registrováni,
 - d) volit místopředsedy ČAS ze svého středu a pověřovat členy výkonného výboru specifickou agendou,
 - e) schvalovat výroční zprávu o činnosti ČAS, zprávu o hospodaření, účetní uzávěrku a usnesení o náhradě případné ztráty.
 - f) vypracovávat plán činnosti ČAS na následující rok,
 - g) vypracovávat finanční plán na následující rok, včetně určení výše zápisného a individuálních i kolektivních členských příspěvků, a brát na vědomí revizní zprávu,
 - h) projednávat návrhy podané orgány a členy ČAS a vzešlé z plenárních schůzí členů ČAS,
 - i) zabezpečovat přípravu sjezdu,
 - j) zřizovat nebo rušit pobočky, sekce a odborné skupiny,
 - k) zřizovat komise ČAS a jmenovat jejich členy,
 - l) sjednávat podmínky kolektivního členství organizací,
 - m) sjednávat mezinárodní spolupráci širšího rozsahu,
 - n) nemůže-li předseda ČAS vykonávat svoji funkci, pověřit touto funkcí některého člena výkonného výboru.
 - o) při odstoupení člena výkonného výboru kooptovat na jeho místo nového člena. Kooptovat lze však nejvýše polovinu členů výkonného výboru.

Jednání výkonného výboru

Článek 19

- (1) Schůzi výkonného výboru svolává předseda podle potřeby, zpravidla však šestkrát do roka. Předseda svolá schůzi výkonného výboru do dvou týdnů, byl-li o to požádán alespoň třetinou členů výkonného výboru. Nesvolá-li předseda v takovém případě schůzi výkonného výboru, může tak učinit některý z místopředsedů.
- (2) Schůzi výkonného výboru řídí předseda, případně místopředseda nebo pověřený člen výkonného výboru.
- (3) Výkonný výbor je schopný jednat a usnášet se, je-li přítomna nadpoloviční většina jeho členů.

- (4) K přijetí usnesení výkonného výboru je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy.
- (5) Pro operativní řízení ČAS mezi schůzemi výkonného výboru může výkonný výbor zřídit řídicí skupinu pověřenou konkrétním úkolem.

Revizoři

Článek 20

- (1) Dohled na hospodářskou činnost ČAS vykonávají revizoři sdružení v revizní komisi, kteří z hospodářského hlediska posuzují i činnost ČAS.
- (2) Revizoři mají povinnost podávat stížnosti v případě porušení stanov ČAS.
- (3) Při odstoupení revizora má revizní komise právo kooptovat na jeho místo nového revizora. Kooptovat lze však nejvýše polovinu revizorů.
- (4) Revizoři podávají zprávu o hospodaření sjezdu a výkonnému výboru. Výkonný výbor se bez přihlídnutí k jejich návrhu nemůže usnést o účetní uzávěrce ani o úhradě ztráty.

Plenární schůze členů ČAS

Článek 21

- (1) Plenární schůze členů ČAS se mohou zúčastnit všichni individuální členové ČAS a hosté pozvaní předsedou ČAS.
- (2) Program plenární schůze zpravidla sestává z odborné části a z volné diskuse o činnosti ČAS.
- (3) Plenární schůzi svolává výkonný výbor ČAS.

Složky ČAS

Článek 22

- (1) ČAS může zřizovat pobočky, sekce a odborné skupiny.
- (2) Pobočky sdružují členy ČAS zpravidla podle územního principu v místech, kde jsou pro jejich činnost předpoklady.
- (3) Sekce nebo odborné skupiny sdružují členy ČAS podle jejich odborného zájmu nebo činnosti.
- (4) Pobočky a sekce mohou zavést pro svou složku organizační a jednací řád, a to v souladu se stanovami ČAS. Organizační a jednací řád nabývá platnosti po schválení výkonným výborem.
- (5) Pobočky, sekce a odborné skupiny mohou přizvat k činnosti externí spolupracovníky, kteří nejsou členy ČAS. Ti však na schůzích nehlasují, nevolí a nejsou voleni.

Organizace složek ČAS

Článek 23

- (1) Činnost pobočky nebo sekce řídí výbor, který má nejméně tři členy a je volen na plenární schůzi nebo korespondencí.
- (2) Výbor obsadí alespoň funkce předsedy, místopředsedy a hospodáře.
- (3) Výbor pobočky nebo sekce vede seznam funkcionářů a seznam všech svých členů. Seznam uvádí v soulad s centrální evidencí členů nejméně jednou ročně k 31. prosinci.
- (4) Předseda pobočky nebo sekce, nebo jiný jmenovaný zástupce má právo se účastnit schůzí výkonného výboru, projednávají-li se věci týkající se jeho pobočky nebo sekce.
- (5) Pro potřeby hospodaření pobočky nebo sekce může výbor stanovit povinnost placení a výši ročního příspěvku.
- (6) Funkční období výboru poboček a sekcí je tříleté.
- (7) Při odstoupení člena výboru má výbor právo kooptovat na jeho místo nového člena. Kooptovat lze však nejvýše polovinu členů výboru.
- (8) Výbory poboček a sekcí svolávají plenární schůze svých členů podle potřeby nebo na přání nejméně jedné třetiny členů.
- (9) Plenární schůze poboček a sekcí je schopna jednat a usnášet se, je-li přítomna alespoň polovina členů. Nesejde-li se v určenou hodinu potřebný počet členů, koná se schůze o půl hodiny později za jakéhokoliv počtu přítomných.
- (10) Pobočky nebo sekce mohou navazovat mezinárodní styky a spolupráci týkající se jejich činnosti.
- (11) Činnost odborné skupiny řídí vedoucí, schválený výborem sekce nebo výkonným výborem ČAS.

Komise ČAS

Článek 24

- (1) Výkonný výbor ČAS a výbory poboček a sekcí mohou zřizovat komise pro plnění konkrétních úkolů.
- (2) Členy komisí mohou být i nečlenové ČAS, zejména mají-li komise za úkol koordinovat činnost mezi ČAS a jinými organizacemi.
- (3) Komise jednají podle pokynu zřizovatele.

Společná ustanovení

Článek 25

- (1) K hospodářskému zajištění činnosti ČAS slouží:
 - a) členské a zvláštní příspěvky a zápisné,
 - b) převzatý majetek,
 - c) prostředky poskytované Radou vědeckých společností nebo jinými organizacemi,

- d) příjmy vyplývajícími z vlastní činnosti ČAS,
 - e) dary jednotlivců i organizací, dědictví a odkazy.
- (2) Při hospodaření se ČAS řídí obecnými předpisy.

Článek 26

- (1) ČAS zastupuje a jejím jménem jedná předseda.
- (2) Za ČAS se předseda podpisuje tak, že k názvu ČAS připojí svůj podpis s uvedením funkce.
- (3) Výkonný výbor může zmocnit též jiné členy ČAS, aby v rozsahu, jež určí, zastupovali ČAS a jednali jejím jménem. Osoby takto zmocněné připojují k podpisu dodatek vyjadřující jejich zmocnění.

Článek 27

- (1) Usnesení orgánů ČAS, jež se týkají jejich členů a jiné závazné skutečnosti se oznamují členům dopisy, členskými zprávami nebo informacemi v odborném tisku.

Závěrečné ustanovení

Článek 28

- (1) Jestliže ČAS zanikne, případně její majetek, jež zbude po úhradě závazků, Radě vědeckých společností nebo obdobnému orgánu s podmínkou, že jej odevzdá jiné dobrovolné organizaci, která by se do tří let po zániku ČAS ustavila pro plnění podobných úkolů v oboru astronomie.

*Změna stanov byla registrována
Ministerstvem vnitra 27.6.2001,
a to na základě závěrů
15. sjezdu ČAS.*